

Міжнародні науково-практичні інтернет-конференції за різними юридичними напрямками

Концепція розвитку правової держави в Україні

**МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ**

www.lex-line.com.ua

Юридична лінія

29 вересня 2016 р.

**УКРАЇНА
Тернопіль
2016**

Концепція розвитку правової держави в Україні: матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. - Тернопіль, 2016.- 82 с.

УДК 340 (063)
ББК 67.0я43

В роботі зібрані кращі доповіді з юридичних питань, які оприлюднені на інтернет-сторінці www.lex-line.com.ua.

Збірник матеріалів науково-практичної інтернет-конференції включаються до наукометричної бази даних "РОСІЙСЬКИЙ ІНДЕКС НАУКОВОГО ЦИТУВАННЯ (РІНЦ) / Russian Science Citation Index (RSCI)".

Адреса оргкомітету:
46010, м. Тернопіль, а/с 1079
тел. 0979074970
E-mail: lex-line@ukr.net

Оргкомітет міжнародної науково-практичної інтернет-конференції не завжди поділяє думку учасників. В збірнику максимально точно збережена орфографія і пунктуація, які були запропоновані учасниками. Повну відповідальність за достовірність несуть учасники, їх наукові керівники та рецензенти.

Всі права захищені. При будь-якому використанні матеріалів конференції посилання на джерело є обов'язкове.

Теорія та історія держави і права. Історія політичних і правових вчень. Філософія права

ПОЛЬСЬКА ВЛАДА І ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКЕ НАСЕЛЕННЯ У МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД (ПРАВА ЛЮДИНИ)

Верьовкін Віктор Васильович

кандидат історичних наук, Рівненський державний базовий медичний коледж

Права і свободи людини і громадянина завжди були у центрі уваги країн, які дотримуються демократичних принципів. Це питання актуальне і сьогодні, особливо у сучасній Україні. Так, наприклад, правам і свободам людини й громадянина присвячені статті 21-64 розділу II Конституції України. Розміщення цього розділу після розділу "Загальні засади" перед розділами про органи державної влади підкреслює його важливість і нове співвідношення людини й держави, що встановлюється статтею 3 Конституції України: людина визнається найвищою соціальною цінністю, а її права і свободи визначають зміст і спрямованість діяльності держави.

Положення Конституції України про права і свободи людини й громадянина повністю узгоджуються з відповідними положеннями ратифікованих Україною міжнародних правових актів — Загальної Декларації прав людини (1948 р.), Міжнародного пакту про економічні, соціальні та культурні права (1966 р.), Міжнародного пакту про громадянські та політичні права (1966 р.), Факультативного протоколу до Міжнародного пакту про громадянські та політичні права (1966 р.), Європейської конвенції з прав людини (1950 р.). Повинні бути юридичні гарантії прав людини та громадянина. Юридичні гарантії є специфічним правовим засобом забезпечення, реалізації, охорони та захисту прав людини та громадянина; першочергового значення вони набувають при практичній реалізації суб'єктивних прав громадянина. Тобто, юридичні гарантії — це передбачені законом спеціальні (специфічні) засоби практичного забезпечення прав та свобод людини і громадянина.

Все це, звичайно, повинно бути у демократичній країні, але у міжвоєнний період на західноукраїнських землях, які були окуповані

Польщею, ні про які права і свободи людини і громадянина не могло бути і мови. Хоч права людини – це природні можливості індивіда, що забезпечують його життя, людську гідність і свободу діяльності у всіх сферах суспільного життя, вони скрізь порушувались і навіть не забезпечувались Конституцією Польщі.

Питанню прав і свобод людини і громадянина на західноукраїнських землях у міжвоєнний період присвячені деякі розділи у працях українських істориків-права. Наприклад, цій проблемі приділяли увагу О.Кузьминець, В.Калиновський, П.Діхтяр [1, с. 238-241]; І.К.Омельченко, О.В.Сорокін, В.В.Череватий [2, с. 15]; В.С.Кульчицький, М.І.Настюк, Б.Й.Тищик [3, с. 212-215] та інші.

Після підписання мирного договору у Ризі (1921 р.) між Польщею, з одного боку, та РСФРР й УСРР – з другого, і визнання у березні 1923 р. Радою послів Антанти законності окупації Польщею Східної Галичини були зведені навіть сподівання на існування у будь-якій формі національно-державного утворення на західноукраїнських землях.

Порушення прав і свобод людини і громадянина відбувається з перших днів окупації. Це проявлялося в економіці. Польський уряд фактично перетворив край на свій сировинний придаток. Аграрно-колоніальний характер господарства «східних кресів» став офіційною політикою правлячих кіл Польщі. Якщо по всій країні частина населення, що жила промисловою працею, сягала 15 процентів, то у Західній Україні – лише 4, але й вони працювали на дрібних підприємствах. Наприклад, промисловість краю до 1939 р. складалася з фабрик і майстерень, які в основному переробляли сільськогосподарську сировину і місцеві матеріали. Практично це було кустарне виробництво без міцної матеріально-технічної бази. Так, з 5077 підприємств 34,3 процента нараховувало по чотири робітники кожне, а 43,9 процента – від 5 до 15. У Львові 97 відсотків виробничих одиниць мали в середньому сім і менше робітників. Така структура свідчила про надзвичайно низький рівень індустріального розвитку. В 1939 р. у валовій продукції промисловості питома вага машинобудівної і металообробної галузей становила лише 2,7 процента, електротехнічної – 0,2, хімічної – 2,7, а харчової і мукомельної – 40 процентів.

Польський уряд фактично перетворив край на свій сировинний придаток. Аграрно-колоніальний характер господарства «східних кресів»

став офіційною політикою правлячих кіл Польщі. Якщо по всій країні частина населення, що жила промисловою працею, сягала 15 процентів, то у Західній Україні – лише 4, але й вони працювали на дрібних підприємствах [4, с. 13-20].

Порушувалися права і свободи західноукраїнського населення і відносно трудової зайнятості. Так, у 1936 р. тільки у Львові кількість безробітних перевищила 30 тисяч чоловік, у Бориславі – 4500, Тернополі – близько 1500, на Станіславщині – майже 13 тисяч. Таке становище спостерігалось і в інших воєводствах Західної України. [5, с. 193].

Період польського панування на західноукраїнських землях характеризується посиленням еміграції. Якщо в 1900-1910 рр. виїхало 5,5 процента населення, то з 1919 по 1939 рр. з Львівського, Станіславського, Тернопільського і Волинського воєводств у Францію, Канаду, США подались шукати щастя понад 518 тисяч чоловік, або 7 процентів населення краю.

При тому місцеві адміністративні органи всіляко обмежували еміграцію за океан поляків, максимально сприяючи відходу їх на сезонні роботи в Німеччину, Францію, Данію, Латвію та в інші європейські країни [6].

Польський уряд нищив культуру і самобутність українського народу. У 1932 р. було прийнято закон, який практично позбавляв «національні меншості» права на школи і культурні установи. Відсутній був пункт про їх право на духовний розвиток і в польській конституції 1935 р. Якщо в 1920 р. на західноукраїнських землях, окупованих Польщею, налічувалося 3652 українські школи, то в 1939-му – 137 ; замість 61 української гімназії функціонувало лише 3. У так званих українських школах, бо і тут викладання більшості предметів велось польською мовою, навчалося тільки 5 процентів дітей. Як наслідок такої політики у галузі культури – 70 процентів дорослих людей були неписьменними. Щодо проблеми учителів-українців то їх з 67 тисяч було лише 3,5 тис., і то їх переводили працювати з українських земель на етнічні польські [7].

Дискримінаційні заходи щодо української мови не обмежувалися школою, а переносилися на середні й вищі учбові заклади. На Західній Україні не було жодного вузу, де б студенти навчалися рідною мовою, а доступ до них дітям українців всіляко обмежувався. Так, серед 293 тисяч

студентів середніх і вищих учбових закладів Польщі українців налічувалося лише 900 чоловік, тобто - 3 процента. [8, с. 13-20].

Про духовне гноблення свідчить і той факт, що на Західній Україні не було жодного стаціонарного театру. Періодична преса і література взагалі українською мовою не видавалася.

Таким чином, під час польської окупації західноукраїнських земель у міжвоєнний період Польщею, відбувалася дискримінація місцевого населення краю, порушувалися права не тільки політичні, але й права в економіці, освіті, культурі, змушувало українців емігрувати в інші країни у пошуках кращої долі, застосовувалися місцевою адміністративною владою репресій. Все це не могло не спричинити революційно-визвольної боротьби народних мас, які ніколи не визнавали влади іноземних загарбників.

Література :

1. Кузьминець О., Калиновський В., Діхтяр П. Історія держави і права України.- К.: Україна, 2000.- С. 238-241.
2. Омельченко І.К., Сорокін О.В., Череватий В.В. Історія держави і права зарубіжних країн. Навч. посібник для студентів вищих навчальних закладів освіти. К.: Ін-т держави і права ім. В.М.Корецького НАН України.- 2000.- С. 15.
3. Кульчицький В. С., Настюк М.І., Тищик Б.Й. Історія держави і права України: - Львів : Світ, 1996.- С. 212-215.
4. Літовченко В.П., Некрасов В.М. Корені єдності.- К.: Політвидав України, 1989.- С. 13-20.
5. Квасниця І.Ю., Глічов І.О., Федик І.І. Історико-природничі нариси з краєзнавства : Львівська область. Навчально-методичний посібник. Львів: Укрсервіс-ТОВ.- 1994.- С. 193.
6. Качараба С.П. Еміграція з Західної України (1919 – 1939) : монографія.- Львів, 2003.- 416 с.; його ж. Еміграція з Західної України 1919 1939 : Автореф. дис.... д-ра іст. наук.- Львів, 2003.- 31 с.
7. Новий час.- 1932.- 23 січ.; Цецик Я.П. Боротьба українського населення за збереження національної освіти на Волині у 1930-х роках [Електронний ресурс].- Режим доступу : [http : // www.info-library.com.ua/books-text-10246.html](http://www.info-library.com.ua/books-text-10246.html).
8. Літовченко В.П., Некрасов В.М. Корені єдності.- К.: Політвидав України, 1989.- С. 13-20.

**Конституційне право. Конституційне процесуальне право.
Міжнародне право**

**ЗАХИСТ ПРАВ ПОТЕРПІЛИХ ОСІБ ВІД ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ:
МІЖНАРОДНИЙ АСПЕКТ**

Філянїна Людмила Анатоліївна

*кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри теорії та історії
держави і права Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ*

Захист прав і свобод людини є пріоритетним напрямком діяльності будь-якої держави. Торгівля людьми є одним із видів найжорстокішого порушення основоположних прав і свобод людини, що вчиняються транснаціональними організованими групами. Боротьба з цим видом злочину можливо тільки шляхом об'єднання зусиль всіх держав. Нажаль, як й інші види злочинів торгівля людьми враховуючи прагнення злочинців до отримання найбільших прибутків постійно еволюціонує. Злочинці вигадують нові форми й види експлуатації потерпілих та способи протистояння зусиллям правоохоронних органів у боротьбі з цим негативним явищем.

З метою забезпечення прав і свобод людини в рамках регіональної міжнародної організації на основі Загальної декларації прав людини 1948 р., Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. та інших міжнародно-правових актів була укладена *Конвенція Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми 2005 р.*¹ головною ціллю якої є захист прав людини – жертв від торгівлі людьми, розробка належних механізмів із захисту і допомоги потерпілим від торгівлі людьми, з одночасним гарантуванням гендерної рівності.

Відповідно до цієї Конвенції держави повинні вживати всіх заходів, необхідних для дотримання прав жертв, їх захист фізичного, психологічного і соціального стану. Конвенція наголошує, що особи котрі є потерпілими від торгівлі людьми знаходяться у вразливому

¹ Конвенція Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми від 03.05.05 р. ратифікована Законом України від 21.09.10 р.

психологічному стані, тому необхідно приділяти особливу увагу їх загальнолюдським потребам. Так, ст.12 Конвенції визначає необхідність допомоги жертвам торгівлі людьми в їх фізичній, психологічній, та соціальній реабілітації, що включає в себе: рівень життя, здатний забезпечити їх належним й безпечним житлом, психологічною й матеріальною допомогою; доступ до швидкої медичної допомоги; послуги з письмового й усного перекладу, у випадку потреби; поради та інформування, особливо стосовно їхніх законних прав і послуг, які їм можуть бути надані мовою, яку вони розуміють; допомогу у представленні, а також урахуванні їхніх прав та інтересів на відповідних стадіях кримінального переслідування правопорушників; доступ до освіти для дітей.

Така допомога надається без висунення будь-яких додаткових умов, наприклад, виступати в ролі свідка.

Відповідно до ст. 15 Конвенції кожна держава-учасниця гарантує жертвам торгівлі людьми, починаючи з їх першого контакту з компетентними органами доступ до інформації про відповідні судові й адміністративні процедури, мовою яку вона розуміє; передбачає у національному законодавстві право на одержання жертвою правової допомоги і безкоштовної правової допомоги на умовах передбачених внутрішнім законодавством, а також отримання компенсації. Така компенсація може бути отримана від правопорушників чи спеціально створеного фонду спрямованого на соціальну допомогу й соціальну інтеграцію жертв злочинів, що може фінансуватися за рахунок коштів, отриманих від впровадження відповідних заходів за умови передбачення у національному законодавстві.

За останні роки спостерігається тенденція не тільки вивозу громадян України за кордон з метою експлуатації а, що наша держава стала перетворюється на країну призначення для торгівлі людьми.

Потерпілими від даного виду злочину стають жінки, чоловіки і навіть діти, незалежно від країни походження, рівня освіти, соціального та економічного добробуту. Торгівля людьми є злочином, що має найбільшу латентність. Це пов'язано з тим, що постраждалі як правило, побоюються розголосу відомостей про те, що вони стали жертвою такого злочину, або взагалі не мають можливості повідомити про нього, а також нажаль певна недовіра до правоохоронних органів. Суттєве значення також має

відмежування випадку торгівлі людьми від незаконної міграції. Не завжди особи які є жертвою торгівлі людьми визнаються як потерпілі від цього злочину, найчастіше їх переслідують як незаконних мігрантів і піддають примусовому видворенню з держави. В такому випадку держава, що примусово видворяє особу потерпілу від торгівлі людьми порушує існуючі міжнародні вимоги у сфері захисту прав та свобод людини, тому що саме видворення є покаранням, яке не повинно застосовуватися до жертв насильницьких злочинів. Водночас, процес примусового повернення на батьківщину, де відбулось саме вербування, може становити загрозу життю і здоров'ю жертви торгівлі людьми, з боку злочинців, через їх співпрацю з правоохоронними органами, можливістю надання свідчень проти злочинців, а також повторного поневолення або втягнення до злочинних дій. Разом з тим, примусове видворення особи позбавляє останню права на безпосередню участь у судовому провадженні та перевірці доказів². Але Конвенція Ради Європи щодо протидії торгівлі людьми 2005 р. вимагає від держав-учасниць забезпечення періоду видужування і рефлексії впродовж не менше 30 днів, для осіб які постраждали від торгівлі людьми. Відповідно до ст. 13, даної Конвенції, цей період повинен бути достатнім для такої особи, щоб пройти реабілітацію й позбутися впливу торгівців та/або прийняти обмірковане рішення щодо співробітництва з компетентними органами. На цей період держава-затримання надає відповідним особам дозвіл на перебування на своїй території. Також у конвенції визначаються випадки в яких держави-учасниці не зобов'язані дотримуватися таких термінів, а саме: якщо це суперечить основам громадського порядку, або вимагається безпідставно статус жертви від торгівлі людьми. Після прийняття рішення у кримінальному провадженні потерпіла особа від торгівлі людьми добровільно повертається на батьківщину, а в особливих випадках залишається на території держави-затримання.

Отже, держави, що ратифікували міжнародні договори у сфері захисту прав і свобод людини повинні гарантувати необхідну підтримку і захист всім постраждалим від порушення прав людини без будь-якої дискримінації.

² Див.: п.2,3 ч. 3 ст. 56 Кримінального процесуального кодексу України

Література:

1. Конституція України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws>.
2. Конвенція Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми від [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws>.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws>.
4. Посібник МОМ з питань надання допомоги постраждалим від торгівлі ПБІ людьми. — К. : Тютюкін, 2009. — 320 с.
5. Справочник по европейскому законодательству об убежище, границах и иммиграции. – К.: ВАИТЕ, 2014. – 325 с.

**Цивільне та сімейне право. Цивільне процесуальне право.
Комерційне право. Житлове право. Зобов'язальне право. Міжнародне
приватне право**

**ПРОЦЕДУРИ ПРИМИРЕННЯ В ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ:
ОКРЕМІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ**

Горецький Олег Васильович

*Інститут держави і права ім. В. М. Корецького Національної академії
наук України*

Шлях до європейської моделі реалізації судової влади і судочинства ще не пройдено до кінця, що відкриває нові можливості для наукового пошуку та аналізу. Зрозуміло, що досягнення такого результату можливе лише за умови звернення до такої проблематики, яка втілює, з одного боку, цінності судових процедур, з іншого – сприяє виявленню проблемних аспектів здійснення цивільного судочинства, визначенню засобів і методів підвищення ефективності цивільної процесуальної діяльності. У цьому зв'язку правомірним видається звернення до поняття «примирні процедури» як одного з можливих інструментаріїв пізнання новітніх течій цивілістичної науки, а також сучасного стану правосуддя в цивільних справах.

Перше, що характеризує примирні процедури – це те, що вони завжди складаються з послідовно здійснюваних дій суб'єктів права. У цьому виявляється їх деяка спільність з іншими правовими процедурами. Ці дії суть відносин, що складаються у процесі здійснення примирних процедур. Важливо зазначити, що дії учасників процесу щодо врегулювання спору повинні відбуватися в межах прав і обов'язків, що належать вказаним суб'єктам. Водночас права і обов'язки є формою, у якій існують правовідносини щодо врегулювання спору. Примирні процедури характеризує і мета їх закріплення. Примирні процедури завжди спрямовані на врегулювання спору мирним шляхом.

Відносини влади і підпорядкування характерні для правовідносин з участю суду. Звідси здебільшого і імперативний метод правового регулювання цивільних процесуальних правовідносин. У відносинах же примирення сторін владний характер діяльності суду не має вирішального

значення. На перший план виходять рівність сторін, свобода вибору судових процедур, розпорядчі правомочності сторін. Як наслідок, переважна дія диспозитивних засад у правовому регулюванні суспільних відносин. Сторони самостійно визначають умови врегулювання правового спору.

Крім того, примирним процедурам властивий складний суб'єктний склад. Не в усіх випадках суд є основним суб'єктом правовідносин. Не виключені ситуації, коли крім діяльності суду і осіб, які беруть участь у справі, необхідною буде участь третьої особи, що сприяє врегулюванню спору. І це також можна вважати однією з ознак процедури, що розглядається.

Як правило, діяльність суду і учасників процесу підпорядкована вимогам цивільної процесуальної форми як гарантії винесення законних і обґрунтованих судових рішень. Для примирних процедур це положення має лише частково правильний характер. Мова йде про менш формалізований порядок здійснення процедури примирення, більшу свободу суб'єктів спору, хоча і в такій послідовності та з додержанням таких термінів, які визначені нормами цивільного процесуального законодавства.

Таким чином, в особливостях предмету та методу правового регулювання, суб'єктного складу, мети виділення і правових наслідків здійснення необхідно шукати характерні ознаки процедур примирення. Правові відносини, які виникають у процесі примирення сторін, дозволяють розглядати їх як систему, яка хоча й існує в межах єдиних складних цивільних процесуальних відносин.

Підсумком авторських міркувань про сутність примирних процедур є їх розуміння як урегульованих нормами цивільного процесуального законодавства послідовно здійснюваних під контролем суду дій посередника та осіб, які беруть участь у справі, а в необхідних випадках і самого суду, спрямованих на врегулювання спору мирним шляхом і закриття провадження у справі, а також досягнення цілей цивільного судочинства.

Науковий керівник: Тимченко Геннадій Петрович, доктор юридичних наук, старший науковий співробітник, Інститут держави і права ім. В. М. Корецького Національної академії наук України

ЧЕРТЫ ГРАЖДАНСКОГО СУДОПРОИЗВОДСТВА НА УКРАИНСКИХ ЗЕМЛЯХ В СОСТАВЕ АВСТРО-ВЕНГРИИ ВО ВТОРОЙ ПОЛОВИНЕ XIX ВЕКА

Джавадов Хикмет Аловсат оглы

*кандидат юридических наук, научный сотрудник, докторант Института
государства и права им. В.М.Корецкого НАН Украины*

История становления украинского гражданского судопроизводства состоит из ряда этапов, в черед которых отдельные события обладают особым значением. В частности, особого внимания заслуживает порядок судопроизводства, существовавший в Галиции и Буковины периода их пребывания в составе Австро-Венгрии. Во второй половине XIX в. Австро-Венгрия провела целый ряд государственно-правовых преобразований. Значительное внимание было уделено регулированию процесса осуществления правосудия, что выразилось в тщательной разработке нормативных актов на основании глубоких научных исследований и широкого использования мирового опыта. В итоге в 1898 г. был введен в действие Гражданский процессуальный кодекс, составленный по проекту Ф. Кляйна.

Кодекс отличался целостностью и последовательностью регулирования, закреплением демократических основ судопроизводства, полнотой охвата сферы гражданской юрисдикции, детальностью установления правового статуса участников дела. Определялась подсудность всех гражданских дел суду. Гражданско-процессуальный порядок основывался на принципах устности, гласности, открытости, непосредственности и свободы доказательств [1, с. 25]. Предусматривалось право обжалования судебных актов, а также особенности рассмотрения отдельных категорий дел.

Вместе с тем, ученые отмечают ряд недостатков процесса реформирования гражданского судопроизводства на украинских землях в составе Австро-Венгрии исследуемого периода. Так, по мнению А. В. Кондратюка на практике гражданское судопроизводство в Галиции осуществлялось весьма медленно. Главными причинами этого, как свидетельствует практика судов, были нарушения в применении норм австрийского Гражданского процессуального кодекса 1895 года, рост

количества дел, неукомплектованность судов судейскими кадрами, недостаточная профессиональная подготовка судей, перегрузка судей, существенные ошибки судей на стадии подготовки дела к рассмотрению, недостаточное использование норм кодекса, которые давали возможность ускорить гражданский процесс, неэффективная работа секретариатов, низкий уровень материального обеспечения [2, с. 12].

Очевидно, что проблемы, с которыми столкнулись судебные реформы в Австро-Венгрии имеют значительное сходство с ходом реализации Устава гражданского судопроизводства 1864 г. в Российской империи. Особого внимания, по нашему мнению, заслуживают аналогичные акценты на финансово-организационных аспектах обеспечения судопроизводства и проблеме субъективного фактора – подготовке, квалификации, культуре судейского корпуса. Правовая культура как Австро-Венгрии, так и России демонстрирует своеобразное несоответствие доктринальной и правоприменительной сфер. Правовая элита доказала способность к выработке достаточно совершенных норм и убедительному обоснованию необходимости их принятия, что свидетельствует о высоком развитии правовой мысли, авторитете теоретиков права в обществе и государстве. В то же время судьи-правоприменители в своей общей массе выявили явное несоответствие уровню предложенных механизмов. Развитие права происходило преимущественно в теоретической плоскости увеличивая разрыв с качеством правоприменения.

Возвращаясь к ГПК Австро-Венгрии 1895 г., заметим, что целом он закреплял образец современного, научно и практически обоснованного, логически сбалансированного гражданского судопроизводства. Однако, главной характерной чертой исследуемого нормативного акта явилась воплощенная в нем модель правового статуса суда, наделенного широкими полномочиями по руководству процессом и установлению истины.

Обоснованная Ф. Кляйном модель активного суда исторически доказала свою состоятельность. Австрийский ГПК 1895 г. без серьезных изменений действовал почти 100 лет. Самая значительная новация за этот период – введение единоличного рассмотрения дел. Принципиальные изменения относятся к 1983 г. [3, с. 37] Австрийские ученые признают, что процессуальная идеология Франца Кляйна сильно повлияла на теории

о целях гражданского судопроизводства. Гражданское судопроизводство реализует «социальную функцию». Решение конкретных вопросов в связи с этим не является единственной целью гражданского процесса, он также достаточно служит (и стимулирует) общественному благополучию [4, с. 170 – 171]. Значение реализованной в Австрии модели гражданского судопроизводства вышло за пределы национального права и получило международное признание. Так, Т. В. Сахнова говорит о публично-правовом концепте процесса, возобладавшем – «с легкой руки» Франца Кляйна – в немецко-австрийской модели, которая предполагает приоритет публично-правового и в методах, и, соответственно, – в цели процесса [5, с. 30].

Современные ученые, характеризуя роль правовых взглядов Ф. Кляйна, подчеркивают направленность на то, что процесс должен устранять «социальное зло» в виде нарушения правопорядка по возможности быстро и благополучно [6, с. 21]. По мнению В. О. Аболонина в нормативном регулировании нашли воплощение представления Ф. Кляйна о сущности, целях гражданского судопроизводства, его роли в общественном и правовом регулировании. Суд, как институт преодоления этой свойственной обществу проблемы, представляет собой содержащееся за счет общества «социально-полезное учреждение» и тем самым служит общей пользе и всеобщему миру и благополучию, - то есть фактически общественным интересам. Кляйн провозгласил главной задачей суда защиту правопорядка, и интересов, общих для всего социума, которые он ставил выше частных интересов сторон, воспринимаемых им лишь как рефлекторное производное от общественных интересов [7, с. 27 – 28]. Также речь идет о том, что важнейшим средством полного и всестороннего исследования обстоятельств дела является предоставление суду полномочий по руководству процессом, причем не только по управлению процессуальными действиями и организационному обеспечению, но и по активному участию в сборе доказательств по конкретному делу [8, с. 252].

Кодекс 1895 г. подтверждает, что несмотря на пребывание в различных государствах, украинские земли находились в сфере действия гражданского судопроизводства романо-германского типа. Сходство тенденций развития правовых систем России и Австро-Венгрии во второй половине XIX позволяет говорить о реализованных объективных

тенденциях, свойственных социокультурному развитию общества. Это рубеж осознания значения процессуальной формы в качестве важнейшей правовой ценности, инструмента социального регулирования. Параллельно приходит понимание того, что суд является одной из институционально-правовых опор государственности.

Проводя параллель между Уставом гражданского судопроизводства 1864 г. и ГПК Австро-Венгрии 1895 г. можно отметить их значительное сходство. По утверждению Е. В. Васьковского, те начала, которые лежат в основе судебных уставов, получили применение и в Австрии [9, с. 9]. Оба государства имели проблему неэффективности судопроизводства и слабости судебного правоприменения. Структура общественных отношений, предшествующих реформам, была такова, что суд в динамике правовых изменений был ведомым, а не ведущим субъектом. При этом Россией был избран путь состязательности сторон при пассивности судьи, а Австро-Венгрией – судебной активности, что характеризует две различных модели демократичного судопроизводства, сформированных в пределах романо-германского типа гражданского процесса.

Источники:

1. Никифорак М. В. Державний лад і право на Буковині в 1774–1918 рр. : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.01 / Никифорак Михайло Васильович ; Київський національний університет ім. Тараса Шевченка. – Київ, 2004. – 38 с.
2. Кондратюк О. В. Судова система та судочинство в Галичині у складі Австро-Угорщини (1867– 1918 рр.) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Кондратюк Олександр Володимирович ; Львівський національний університет ім. Івана Франка. – Львів, 2006. – 22 с.
3. Елисеев Н. Г. Гражданское процессуальное право зарубежных стран : [учебник]. – [2-е изд., перераб. и доп.]. – М. : Проспект, 2004. – 624 с.
4. Гражданский процесс в межкультурном диалоге: Евразийский контекст: Всемирная конференция Международной ассоциации процессуального права, 18–21 сентября 2012 г., Москва, Россия: Сборник докладов / Под ред. д.ю.н. Д. Я. Малешина; Международная ассоциация процессуального права. – М.: Статут, 2012. – 720 с.
5. Сахнова Т. В. О современной парадигме цивилистического процесса / Осуществление гражданского судопроизводства судами общей

юрисдикции и арбитражными (хозяйственными) судами в России и других странах СНГ. – М. : Проспект, 2014. – С. 29 – 38.

6. Малюкина А. В. Принцип концентрации гражданского процесса: основные теоретические положения и их реализация : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.15 / Малюкина Анастасия Викторовна ; МГУ – М., 2008. – 170 с.

7. Аболонин В. О Злоупотребление правом на иск в гражданском процессе Германии. – М. : Волтерс Клувер, 2009. – 193 с.

8. Здрок О. Н. О необходимости совершенствования правил отправления правосудия по гражданским делам в системе общих судов Республики Беларусь / Проблемы гражданского права и процесса : сборник научных статей. – Гродно : ГрГУ, 2012. – С. 250 – 270.

9. Васьковский Е. В. Учебник гражданского процесса / [под редакцией и с предисловием В. А. Томсинова]. – М. : Зерцало, 2003. – 566 с.

Отдельные черты гражданского судопроизводства на украинских землях в составе Австро-Венгрии во второй половине XIX века

Статья посвящена исследованию отдельных аспектов гражданского судопроизводства на украинских землях в составе Австро-Венгрии во второй половине XIX века. Автор обращается к рассмотрению существенных свойств Гражданского процессуального кодекса 1895 г. Анализируется модель судопроизводства, основанная на активной позиции судьи в процессе.

Ключевые слова: гражданское судопроизводство, реформа, романо-германский тип, состязательность, судейская активность.

Separate lines of civil legal proceedings on the Ukrainian lands as a part of Austro-Hungary in the second half of the XIX century

Article is devoted to research of separate aspects of civil legal proceedings on the Ukrainian lands as a part of Austro-Hungary in the second half of the XIX century. The author addresses to consideration of essential properties of the Code of civil procedure of 1895. The legal proceedings model based on an active position of the judge in process is considered.

Keywords: civil legal proceedings, reform, Romano-German type, competitiveness, judicial activity.

ПРАВО НА СПАДКУВАННЯ ФАКТИЧНИМ ПОДРУЖЖЯМ

Розгон Ольга Володимирівна

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільно-правових дисциплін, юридичний факультет Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Прийнято вважати, що спадщина померлого переходить до членів його сім'ї, які зазвичай є спадкоємцями першої або другої черги.

Але розповсюдженою є ситуація, коли спадкодавець проживав у фактичному шлюбі. У цьому випадку інший із фактичного подружжя може отримати за четвертою чергою право на спадкування за законом як особа, яка проживала зі спадкодавцем однією сім'єю не менш як п'ять років до часу відкриття спадщини.

Констатує цей момент і п. 21 постанови Пленуму ВСУ № 7 від 30.09.2008 р. «Про судову практику у справах про спадкування», згідно з яким проживання однією сім'єю жінки та чоловіка без шлюбу не є підставою для виникнення у них права на спадкування за законом у першу чергу. Це підтверджує, що ЦК України розмежовує офіційно зареєстрований шлюб і фактичний шлюб.

Для того щоб інший із фактичного подружжя отримав за четвертою чергою частину спадщини, слід упевнитися, що відсутні інші спадкоємці від першої до четвертої черги (зокрема, діти спадкодавця, його батьки, рідні та двоюрідні брати і сестри, баба, дід, прабаба, прадід, дядько, тітка, племінники, племінниці, онуки, правнуки), та й то за умови спільного проживання не менше 5 років.

Якщо спадкодавець на момент проживання з іншою особою перебував у фактичних шлюбних відносинах, то спадкування такою особою неможливе, оскільки спадщину отримує особа, яка перебуває у зареєстрованому шлюбі зі спадкодавцем, а отже, є спадкоємцем за першою чергою за законом.

Що ж отримає інший із фактичного подружжя у такій ситуації?

Аналізуючи положення СК України щодо права спільної власності, зауважимо, що у разі припинення шлюбу подружжя (наприклад, за ст. 104 СК України внаслідок смерті одного з подружжя або оголошення його померлим) має значення лише наявність державної реєстрації, оскільки діє

презумпція спільності майна за законом, якщо інше не встановлено договором. Таким чином, не матиме значення, ким із подружжя набуте це майно або на кого воно оформлене.

Тобто у зареєстрованому шлюбі доказувати наявність права власності не потрібно, інший із подружжя стає спадкоємцем першої черги і в разі відсутності інших спадкоємців за першою чергою та враховуючи отримання обов'язкової частки непрацездатними або неповнолітніми особами, стає власником усього майна, якщо інше не передбачено заповітом або спадковим договором.

Спільна сумісна власність у чоловіка та жінки, які проживають однією сім'єю, виникає лише після набуття законної сили рішенням суду, яким встановлено відповідний факт. Тобто спільна сумісна власність у чоловіка та жінки, які проживають однією сім'єю, виникає лише після набуття законної сили рішенням суду, яким встановлено відповідний факт, якщо інше не передбачено договором між ними.

Зазвичай у фактичних шлюбних відносинах майно, придбане фактичним подружжям за спільні кошти, оформлюється на одного із фактичного подружжя. Отже, за життя, щоб «захистити» іншого із фактичного подружжя, слід набувати майно та оформлювати його як спільну власність або врегулювати питання спадкування за допомогою заповіту.

ФОРМА ВИБОРУ ПРАВА ДЛЯ ПРАВОВИХ НАСЛІДКІВ ШЛЮБУ

Розгон Ольга Володимирівна

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільно-правових дисциплін, юридичний факультет Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Стосовно майнових відносин подружжя у ЗУ «Про міжнародне приватне право» міститься правило про вибір права.

За загальним правилом, правові наслідки шлюбу визначаються спільним особистим законом подружжя (*lex personalis*).

Відповідно до ст.ст. 60–61 України «Про міжнародне приватне право» подружжя може здійснити вибір права, яке буде застосовуватися

до їх відносин. Так, ч.ч. 2–3 ст. 60 (правові наслідки шлюбу) передбачають, що подружжя, яке не має спільного особистого закону, може обрати право, що застосовуватиметься до правових наслідків шлюбу, якщо подружжя не має спільного місця проживання або якщо особистий закон жодного з них не збігається із правом держави їхнього спільного місця проживання.

Частина 2 ст. 60 Закону України «Про міжнародне приватне право» поширює на правові наслідки шлюбу принцип автономії волі (*lex voluntatis*), що передбачено ст. 5 Закону України «Про міжнародне приватне право», коли сторони відносин у випадках, передбачених законом, можуть здійснити вибір права, яке застосовуватиметься до регулювання їх відносин.

Відносини між подружжям можуть бути особистими немайновими і майновими. Основою майнових відносин подружжя є положення про те, що майно, набуте ними за час шлюбу, належить дружині та чоловікові на праві спільної сумісної власності незалежно від того, що один із них не мав із поважної причини (навчання, ведення домашнього господарства, догляд за дітьми, хвороба тощо) самотійного заробітку (доходу). Вважається, що об'єктом права спільної сумісної власності подружжя є кожна річ, набута за час шлюбу, крім речей індивідуального користування (ст. 60 СК України).

Такий вибір права обмежений лише правом особистого закону одного з подружжя без застосування ч. 2 ст. 16 цього Закону. Відповідно, для регулювання майнових наслідків шлюбу подружжя може обрати право особистого закону одного з них або право держави, в якій один із подружжя має звичайне місце перебування, а стосовно нерухомого майна — право держави, в якій воно знаходиться (ст. 61 ЗУ «Про міжнародне приватне право»).

За умовами автономії волі, яка зазначена у ст. 5 ЗУ «Про міжнародне приватне право», вибір права стосовно майнових відносин подружжя має бути явно вираженим або прямо впливати з дій сторін, умов правочину чи обставин справи, розглянутих в їх сукупності. Вибір права стосовно майнових відносин подружжя має бути здійснений у письмовій формі. Якщо правочин сторін про вибір застосовуваного права укладається в Україні, він має бути нотаріально посвідчений.

У разі, якщо було укладено шлюбний договір, вибір права стосовно майнових відносин подружжя має впливати з умов шлюбного договору. Разом із цим ст. 59 цього закону встановлена можливість сторін шлюбного договору обрати право, що застосовується до шлюбного договору, яким також є право особистого закону одного з подружжя або право держави, в якій один із них має звичайне місце перебування, а стосовно нерухомого майна — право держави, в якій воно знаходиться.

Особистий закон подружжя застосовується лише у випадку, коли є певні відмінності. У цьому разі воно може обирати право, за яким будуть вирішуватися питання щодо спільної сумісної власності та інші наслідки розірвання шлюбу. Якщо ж особистий закон подружжя стає спільним або змінюється звичайне місце перебування того з них, до особистого закону або звичайного місця перебування якого було прив'язане обране право, то правочин про вибір права припиняється і вже не діятиме.

**ВІДПОВІДНІСТЬ ПРОБАЦІЙНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ
КРИТЕРІЯМ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ**

Капленко Тетяна Вікторівна

аспірант Одеського державного університету внутрішніх справ

На початку 90-х років минулого століття, здобувши незалежність, Україна взяла курс на розбудову правової держави. Першим кроком у цьому напрямку мало стати прийняття Конституції України, але цей процес затягнувся майже на 5 років. Не в останню чергу це обумовлено й тим, що на той час, як і тепер, існувала проблема сталого визначення поняття та змісту правової держави.

Оглянувши публікації в періодичних юридичних виданнях за 1995 рік (за рік до прийняття Конституції) можна дійти висновку, що серед науковців точилася запекла дискусія щодо проголошення України правовою державою. З цього приводу особливо хочеться виділити думки Юрія Шемшученка, так у статті «Теоретичні проблеми формування правової держави» у № 12 «Право України» за 1995 рік, автор звертається до проблем якості законодавства, наголошує на його недосконалості, повертає увагу до необхідності називати речі своїми іменами [1, с. 148]. Тут доречно буде нагадати, що Богдан Кістяківський, відомий український юрист-науковець, ще на початку двадцятого століття, визнавав правову державу найвищою формою держави, але розглядав її не як реальність, а як ідеал. Та незважаючи на полеміку в наукових колах, у Конституції 1996 року, законодавець поквапився проголосити Україну правовою державою [2]. Щоб не закінчувати вступну частину роботи на такій негативній ноті доцільно буде нагадати, що саме в українській історії, в Конституції Пилипа Орлика («Пакти й Конституція прав і вольностей Запорізького Війська» від 10 квітня 1710 року) мабуть вперше був прописаний один з найважливіших принципів правової держави – принцип розподілу державної влади. Крім того цей унікальний документ гарантував верховенство права та соціальне забезпечення для мало

захищених верств населення (сироти, убогі, вдови) [3]. Тому, напевно, ми маємо шанси у майбутньому стати правовою державою.

Бринцев В.Д. у своїй монографії пропонує на офіційному рівні затвердити доктрину побудови національної моделі правової держави, у якій дати чіткі визначення сутності правової держави ХХІ століття і розкрити поняття її принципів, наполягає на необхідності адаптації всієї правової системи України до головних принципів європейського законодавства [4, с. 60–61]. Та звертає увагу на те, що необхідно мати чітку концепцію імплементації міжнародно-правових стандартів сучасної правової держави в національну модель. На його думку для досягнення цієї мети позитивне значення мало б прийняття офіційного акта органом Європейського Союзу або Ради Європи із затвердженням зразкового переліку загальноновизнаних стандартів [4, с. 326]. «Спиратися» на акти прийняті органом Європейського Союзу або Ради Європи – це наша добра традиція. Але виходить в нас це якось вибірково, ті нормативні акти які можна реалізувати без зайвих зусиль – ратифікуються, а де необхідно плідно попрацювати – не знаходять підтримки.

Прикладом вищезазначеного являється Закон України «Про пробацію», прийнятий 05.02.2015 року, шлях від проекту до прийняття Закону тривав більше десяти років, але це не відобразилося на його якості. Важливо зазначити, що на час прийняття Закону вже п'ять років існували Правила Ради Європи про пробацію – рекомендації, що спеціально розроблені Кабінетом Міністрів Ради Європи для їх втілення, перш за все, у національне законодавство. Насправді, вказаний Закон лише у загальних рисах відповідає критеріям зазначеним у рекомендаціях Ради Європи щодо пробації. У четвертій частині вказаних Правил мова йде про необхідність впровадження у національні системи служби пробації елементів відновного правосуддя, про роботу з потерпілими від злочинів, взагалі про необхідність медіативних практик в пенітенціарній системі. Всі сучасні пробаційні закони, які приймалися в Європі протягом останніх 10 років базуються на відновному правосудді та обов'язково включають медіацію, особливо коли мова йде про неповнолітніх правопорушників. Для всебічного дотримання прав неповнолітніх, які перебувають у конфлікті із законом, необхідно впроваджувати до пробації програми відновного правосуддя, як це відбувається в усьому цивілізованому світі. Взагалі український пробаційний закон, як для розвинутої правової

держави, занадто мало уваги приділяє роботі з неповнолітніми, що перебувають у конфлікті із законом. Рекомендації Ради Європи щодо пробації враховані частково. Це стосується і загальних підходів з впровадження ювенальної юстиції, українське законодавство у цьому напрямку залишається декларативним. Політика держави не спрямована на подальшу гуманізацію нормативних актів щодо здійснення правосуддя відносно неповнолітніх.

Висновком всього вищезазначеного є розуміння того, що наша країна зараз перебуває тільки на початку шляху до розбудови правової держави.

Література:

1. Шемшученко Ю. Теоретичні проблеми формування правової держави// Право України. – 1995.№ 12. – с. 148.
2. Конституція України від 28.06.1996 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=254%EA%96-%E2%F0>
3. Пакти й Конституція прав і вольностей Запорізького Війська від 10 квітня 1710року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://gska2.rada.gov.ua/site/const/istoriya/1710.html>
4. Бринцев В.Д. Стандарти правової держави: втілення у національну модель організаційного забезпечення судової влади: монографія/ В.Д. Бринцев. – Х. : Право, 2010. – 464 с.
5. Закон України «Про пробацію» від 05.02.2015 року [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/go/160-19>
6. Правила Ради Європи про пробацію [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/prisons/Rec\(2010\)](http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/prisons/Rec(2010))

Науковий керівник: Кулик Людмила Миколаївна, кандидат юридичних наук, доцент, Одеський державний університет внутрішніх справ

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ: ПРОБЛЕМИ ЗАКОНОДАВЧОЇ РЕГЛАМЕНТАЦІЇ

Ковальський Олег Володимирович

*студент групи ПР-31 юридичного факультету Тернопільського
національного економічного університету*

Впровадження у правову систему України інституту кримінальної відповідальності юридичних осіб є одним із напрямків до Євроінтеграції українського суспільства і підсилює жваві дискусії (як схвальні, так і осудні відгуки) серед юристів. Найчастіше аргументами вітчизняних науковців (Г. Н. Борзенков, М. І. Бажанов, Н. Ф. Кузнєцова, С. Ф. Мілюков та ін.) проти кримінальної відповідальності юридичних осіб є: по-перше, воля свій об'єктивний вираз виявляє тільки у цілеспрямованих діях, т.т. людський вчинок – це єдина форма, в якій воля знаходить об'єктивний прояв; по-друге, не дотримується принцип особистої винної відповідальності та принцип індивідуалізації покарання; по-третє, при притягненні до кримінальної відповідальності юридичної особи неможливо визначити вину як психічне ставлення особи до суспільно небезпечного діяння і його наслідків; та ін.

Також вчені відзначають проблеми щодо відповідності положень про юридичну особу основоположним положенням про склад злочину. Тобто виникає питання, яким чином вони відобразатимуться у вченнях про суб'єкт злочину, про суб'єктивну сторону злочину, про принципи призначення покарання, співучасть та у деякі інші інститути Загальної частини кримінального права України.

Важливим також є той факт, що законодавцем не було внесено змін у складі злочинів, суб'єктами яких є юридичні особи. Це означає, що положення нового розділу Кримінального кодексу України «Заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб» цілком можуть отримати те ж значення для кримінального законодавства, що й, наприклад, положення про співучасть чи стадії вчинення злочину, т.т. відіграють ролі основних, визначальних інститутів кримінального права [1, с. 128-131].

У правовій літературі радянського союзу, яка стосувалася суб'єкта злочину досить одностайно стверджувалося, що інститут кримінальної

відповідальності юридичної особи не може існувати. Це твердження у більшості випадків зовсім не аргументувалося і було наслідком ідеологічних переконань. Хоча, за відсутності приватної власності та в умовах повної монополії держави вести мову про відповідальність юридичних осіб було позбавлено будь-якого сенсу. У сучасних же умовах економічна та політична ситуація в державі суттєво змінилася: Україна пішла шляхом розбудовування ринкової економіки, т.т. реанімує приватну власність. Зрозуміло, що в теперішніх, нових економічних умовах стали можливими й нові види правопорушень, злочинів. І ці злочини можуть з легкістю вчинятися і юридичними особами за допомогою наданих їм державою повноважень [2, с. 262-264].

Тобто чітко можна дати позитивну відповідь на перше питання – умови, котрі були необхідними для запровадження кримінальної відповідальності юридичних осіб в Україні, цілком були присутні.

Що ж стосується внесення у правову систему України нового суб'єкта, то слід згадати, що адміністративне законодавство, яке має чимало схожих положень із кримінальним законодавством (наприклад, стосовно видів та форм вини, підстав відповідальності, обставин, які виключають караність, передбаченого законом діяння тощо), таки визначає юридичних осіб як суб'єктів адміністративних правопорушень. Тобто даний інститут новий лише для вітчизняного кримінального права.

Щодо переліку правопорушень, які можуть вчинити юридичні особи, то з цього питання законодавець, що логічно, звернувся до досвіду зарубіжних держав, які уже пройшли даний етап формування власного кримінального законодавства. Так, наприклад, згідно з Кримінальним кодексом Литовської Республіки юридична особа несе відповідну відповідальність тільки за ті злочинні діяння, які передбачаються Спеціальною частиною даного кодексу [3]. Таке вирішення питання уявляється обґрунтованим, адже: по-перше, злочини, що вчиняються на сьогоднішній день юридичними особами, – це злочини досить великої тяжкості; по-друге, такий підхід дозволяє чітко визначити коло посягань, вчинення яких можливе даними суб'єктами (більше того, передбачуваність кримінальним законодавством є одним із основних принципів Кримінального права України); по-третє, вказівка у самій нормі на можливість вчинення злочину як фізичною, так і юридичною особою

буде акцентувати увагу судових та правоохоронних органів на необхідності більш ретельного визначення механізму вчинення злочину.

Цим шляхом пішов і вітчизняний законодавець.

Чинне законодавство чітко вказує, що підставами для застосування до юридичної особи заходів кримінально-правового характеру є вчинення її уповноваженою особою або за дорученням чи наказом, за змовою та в співучасті, або іншим шляхом: від імені та в інтересах юридичної особи будь-якого із злочинів, передбачених ст. ст. 209, 306, ч. 1 та 2 ст. 368-3, ч. 1 і 2 ст. 368-4, ст. ст. 369, 369-2 КК України; від імені юридичної особи будь-якого із злочинів, передбачених ст. ст. 258-258-5 КК України; від імені та в інтересах юридичної особи будь-якого із злочинів, передбачених ст. ст. 109, 110, 113, 146, 147, 160, 260, 262, 436, 437, 438, 442, 444, 447 КК України [4].

При цьому слід відмітити, що під уповноваженими особами юридичної особи потрібно розуміти службових осіб цієї юридичної особи, а також усіх інших осіб, які відповідно до закону, установчих документів чи договору мають право діяти від імені цієї юридичної особи.

Отже, розглянувши вище сказане, є усі підстави вважати, що теоретичних перешкод для визнання юридичної особи суб'єктом злочину і, відповідно, притягнення її до кримінальної відповідальності немає. Дане нововведення є важливим для розвитку національного кримінального законодавства, важливим кроком до євроінтеграції України та чіткішого регулювання законом відносин у суспільстві. Все ж, кримінальна відповідальність юридичних осіб не позбавлена недоліків та неточностей, які є лише проявом новизни даного інституту для національного законодавства.

Література:

1. Лихова С. Я. Юридичні особи як суб'єкти кримінальної відповідальності за КК України / С. Я. Лихова // Юридичний вісник. – 2014. - №4. – С. 128-132.
2. Чугуников І. І. Проблеми кримінальної відповідальності юридичних осіб. / І. І. Чугуников // Актуальні проблеми держави і права. – 2008. - Вип. 44. - С. 262-271. - Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdp_2008_44_50/

3. Кримінальний кодекс Литовської республіки. – [Електронний ресурс].
- Режим доступу : <http://law.edu.ru/norm/norm.asp?normID=1243877>.
4. Кримінальний кодекс України від 05 квітня 2001 р. № 2341-III
(редакція від 08 жовтня 2016 р.) // Відомості Верховної Ради України. –
2001. - № 25-26. - Ст. 131.

Науковий керівник: Яремко Оксана Михайлівна, доцент, кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінального права та процесу Тернопільського національного економічного університету

ПІДСТАВИ ПОВЕРНЕННЯ ОБВИНУВАЛЬНОГО АКТА ПРОКУРОРУ

Комарницька Оксана Богданівна
кандидат юридичних наук

На сьогодні в умовах законодавчих змін та реформування однією з дискусійних проблем, яка жваво обговорюється є тема підстав повернення обвинувального акта прокурору з підготовчого судового засідання та в деяких випадках навіть після постановлення судом рішення. Питання уніфікації таких підстав набуває вельми актуального значення. За змістом низка підстав повернення обвинувального акта співпадають із підстави, які служили для повернення справи на досудове розслідування у відповідності до положень КПК України 1961 року. Фактично в цій частині, можна вести мову про існування неіснуючого в КПК України 2012 року інституту - повернення справи на досудове розслідування. Пункт 3 частини 3 статті 314 КПК України містить категорію, яка служить основою формування підстав для повернення обвинувального акта, а саме, якщо акт не відповідає вимогам цього Кодексу. Структурні компоненти вимог до обвинувального акта розміщені у ст. 291 КПК України, але з урахуванням змісту п.3 ч. 3 ст. 314 КПК України, як правило, через суперечливість, неузгодженість призводять до мінімуму європейські стандарти. Наявність у процесуальному законі такого альтернативного оціночного поняття, як невідповідність обвинувального акта вимогам КПК України в переважній більшості є наслідком створення

такого різноманіття інтерпретації підстав для їх повернення. Механізм застосування альтернативної процесуальної норми не завжди спрямовується на благо людини, встановлення істини, а на інші не пов'язані з відправленням правосуддям цілі, які очевидно ослаблюють діяльність прокурора під час реалізації покладених на нього функцій. Звичайно це вимагає неабиякого професіоналізму та активності прокурора. На законодавчому рівні обов'язок перевірки обвинувального акта складеного слідчим на відповідність вимогам закону під час досудового розслідування покладено на прокурора (п. 13 ч. 2 ст. 36, ч. 1 ст. 291 КПК України). Цю контрольну функцію прокурор вправі здійснювати шляхом затвердження обвинувального акту складеного слідчим або відмовити у затвердженні, внести змін до нього чи самостійно скласти акт. Основна роль прокурора на цього етапі полягає не тільки в нагляді за дотримання законності, але й у процесуальному керівництві по забезпеченню виконання завдань кримінального провадження та запобіганню недоліків й прорахунків.

У науці та практиці немає єдиного підходу до того, які підстави служать для повернення обвинувального акта прокурору.

В. Мацко вважає, що ним висвітлені не всі процесуальні порушення, які служать у правозастосовній діяльності підставою для повернення обвинувального акта прокурору з підготовчого судового засідання, а лише основні, до яких належать: 1) щодо неналежного надання копії обвинувального акту; 2) щодо невідповідності обвинувального акту статусу офіційного документу; 3) щодо порушень конкретизації злочину та невідповідності обвинувального акту вимогам КПК України; 4) обставини, які вказують на те, що обвинувальний акт підписаний особою, яка не наділена повноваженнями; 5) щодо невідповідності реєстру матеріалів досудового слідства [1]. Вивчивши ухвали районних та апеляційних судів, наукові джерела з підстав повернення обвинувальних актів прокурору, можемо виділити такі їх групи: 1) організаційно-формального характеру; 2) невідповідність нормам КПК України (ст.ст. 291, 293, 109, 110); 3) неузгодженість між собою рівних за значенням законодавчих актів; 4) різне праворозуміння та правозастосування норм КПК України [2, с. 74]; 5) усунення перешкод для оперативної, якісної та ефективної підготовки справи до судового розгляду.

До найбільш поширених підстав повернення обвинувального акта належать, зокрема, недотримання п. 5 ч. 2 ст. 291 КПК України, коли в обвинувальному акті не повністю викладаються фактичні обставини кримінального правопорушення, які прокурор вважає доведеними, а також відсутній такий важливий елемент, як формулювання обвинувачення. Замість цього обвинувальний акт дублює повідомлення про підозру, що є недопустимим. Правова кваліфікація дій особи повинна містити не тільки посилання на окрему статтю та її частину, а й точне формулювання, зокрема об'єктивної сторони та кваліфікуючих ознак. Досить часто (навіть у вироках), судді пишуть: «...скоїв злочин, передбачений ч.1 ст.191 КК, а саме — привласнив чи розтратив чуже майно, яке було йому ввірене чи перебувало в його віданні». Це є наслідком або неконкретного формулювання обвинувачення, або, як правило, відсутності такого формулювання. Нерідко в обвинувальному акті викладені лише зміст підозри, а також частина тих фактичних обставин правопорушення, у вчиненні якого підозрювалася особа, і правова кваліфікація. За таким «обвинувальним актом» особа має статус не обвинуваченого, а підозрюваного, оскільки відповідно до положень ст.277 КПК це становить зміст повідомлення про підозру. Відсутність в обвинувальному акті формулювання обвинувачення та правової кваліфікації дій особи унеможлиблює якісний і повний її захист і, як наслідок, має бути беззаперечною підставою для скасування вироку [3].

У цьому випадку постає низка питань, чи належать групи перелічених підстав для повернення обвинувального акта з реєстром до тих питань, які суд повинен досліджувати й надавати правову оцінку на стадії підготовчого судового засідання, чи можуть вони служити підставою для повернення обвинувального акта зі стадії судового розгляду, чи можна за наявності вказаних порушень призначати судовий розгляд справи, чи потрібно тільки за порушення та невідповідність обвинувального акта вимогам КПК України повертати прокурору для усунення недоліків. Виходячи із сформованої на сьогодні практики нам не відомі випадки, коли б суд самостійно по власній ініціативі ініціював питання про повернення обвинувального акта. Аналогічним чином дискусійним є питання оскарження прокурором ухвали про повернення обвинувального акта, коли для цього служать законні підстави, а також те, повернення

обвинувального акта прокурору сприяє захисту яких інтересів: підозрюваного чи органів слідства.

В той же час, виходячи із положення ст.ст. 291, 314, 337 КПК України, вирішення вказаних підстав виходить за межі підготовчого судового засідання. Однак, не вирішення їх на вказаній стадії може створити передумови закладення сумніву в законності, обґрунтованості та вмотивованості рішення суду. Через те, що обвинувальний акт, який не містить сформульованого детального обвинувачення, свідчить про те, що особі не висунуто обвинувачення, тоді постає питання, в чому таку особу обвинувачувати, чи можна ухвалити виправдувальний чи обвинувальний вирок, чи не буде такий обвинувальний акти підставою для скасовуються вироку.

Прокурорам слід взяти на озброєння, що не завжди сторона захисту звертається до суду з клопотанням про повернення обвинувального акта, а займає вичікувальну позицію для отримання виправдувального вироку.

Тільки активна позиція прокурора на підготовчому судовому засіданні сприятиме дотриманню розумних строків та вирішенню проблемних питань пов'язань із встановленням повних відомостей про особу обвинуваченого (зокрема наявність непогашених судимостей, сімейний стан, тощо) надання характеризуючих матеріалів до, чи під час підготовчого судового засідання; вирішенню клопотань, зокрема про зміну запобіжного заходу, звільнення від кримінальної відповідальності; вирішення питання про виклик сторін провадження а також з'ясуванню питання підсудності провадження; надання оцінки кваліфікації дій обвинуваченого та доказів, що не передбачено у ст. 291 КПК України. Хоча ці підстави кваліфікувати як невідповідність обвинувального акта вимогам КПК України не можна. Через те, що не розглядається кримінальне провадження по суті та не досліджуються докази, в порушення вимог КПК України суд не має права давати оцінку правильності кваліфікації дій обвинуваченого на підготовчому судовому засіданні. В той же час, призначення судового розгляду за таким обвинувальним актом може нести ризик в доведенні прокурором обвинувачення. В такому випадку бажано, щоб повернення обвинувального акту не було пов'язано із необхідністю усунення істотних порушень КПК України, тобто щоб це не передбачало проведення додаткових слідчих (розшукових) дій, а тільки приведення акта у

відповідність до ст. 291 КПК України на підставі уже сформованих доказів.

Як показує практика, підстави повернення обвинувальних актів не завжди перебувають у взаємозв'язку з повнотою реалізації прокурором своїх повноважень. Зокрема, проведений аналіз ухвал апеляційних судів щодо перегляду рішень суду щодо повернення обвинувальних актів з підстав неповноти реєстру матеріалів досудового розслідування, свідчить про неоднозначність порушеного питання. Висловлені правові позиції суддів з цього питання, в переважній більшості, поділені на два види. Одні судді апеляційного суду вважають, що неповнота реєстру матеріалів досудового розслідування є підставою для повернення обвинувального акта, інші твердять, що з цих підстав обвинувальний акт повертати не можна. Водночас, за призначенням реєстр матеріалів досудового розслідування є обов'язковим додатком до обвинувального акта й вимоги до якого сформовані у ст. 109 КПК України. Враховуючи це, неповнота реєстру матеріалів досудового розслідування не може бути підставою для повернення обвинувального акта, але може бути аргументованою основою для звуження обсягу доказової бази сторони обвинувачення під час судового розгляду кримінального провадження (ч. 1 ст. 337 КПК України). Вважаємо, що у будь-якому випадку до реєстру матеріалів досудового розслідування необхідно вносити дані про проведення слідчих (розшукових) дій, які можуть бути використані в суді як доказ та які необхідні для суду при постановленні у справі судового рішення. До реєстру необхідно вносити навіть дані про проведення допитів свідків та інших осіб, не зважаючи на принцип безпосередності, оскільки в залежності від ситуації може постати необхідність перед прокурором заявити клопотання про оголошення протоколів допитів свідків або інших осіб в суді.

В ході проведеного аналізу підстав повернення обвинувального акта важливо звернути увагу на правозастовну діяльність. Наприклад, ухвалою апеляційного суду Київської області від 17.10.2013 справа № 359/8712/13-к скасовано ухвалу про повернення обвинувального акта з наступних підстав. Як вбачається з матеріалів кримінального провадження прокурором складено акт про відмову підозрюваного від отримати копію обвинувального акту та реєстру матеріалів досудового розслідування, який засвідчує виконання прокурором вимог п. 3 ч. 4 ст. 291 КПК

України. Посилання в ухвалі на порушення прокурором ст. 293 КПК України, а саме, що прокурором не було вручено захиснику копії обвинувального акту з копією реєстру матеріалів досудового розслідування, як на підставу для повернення обвинувального акту прокурору не може бути порушенням вимог ст. 291 КПК України, в якій жодним чином не відмічено про необхідність надання в додатках до обвинувального акту розписки захисника про отримання ним копії обвинувального акту та реєстру матеріалів досудового розслідування. Прикладів розрізненої практики можна навести багато, але спільним для них є те, що визначальною категорією їх появи служить оціночне положення розміщене у п. 3 ч. 3 ст. 314 КПК України.

Таки чином, виявлення й усунення причин, які сприяють формуванню підстав для повернення обвинувального акта з підготовчого судового засідання з одночасним забезпеченням постановлення судом законно рішення є двоєдиним завданням прокурора під час прийняття ним рішення про затвердження або відмову у затвердженні такого важливого процесуального рішення.

Література:

1. Мацко В. Підстави повернення обвинувального акту. Електронний ресурс - Юридична газета (online). Режим доступу - <http://yur-gazeta.com/publications/practice/kriminalne-pravo-ta-proces/pidstavi>
2. Комарницька О., Радіонов В. Актуальні питання повернення обвинувальних актів та прийнятих за цим рішень / О. Комарницька, В. Радіонов // Вісник прокуратури. – 2015. - № 6. – С. 73-85.
3. Пономаренко Д. Яких типових помилок припускаються прокурори в обвинувальному акті та які процесуальні наслідки цього. Електронний ресурс. – Закон і бізнес -Режим доступу - http://zib.com.ua/ua/122577akih_tipovih_pomilok_pripuskayutsya_prokurori_v_obvinuvalno.html.

ОЗНАКИ СКЛАДУ ЗЛОЧИНУ, ЯКИЙ ПЕРЕДБАЧЕНИЙ СТ. 445 КК УКРАЇНИ

Поповичук Вячеслав Олександрович

*здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії, Київський університет
права*

Будь-якому кримінальному злочину притаманний конкретний склад злочинну: об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єкт та суб'єктивна сторона. Описуючи той чи інший злочин, законодавець частіше вказує на ознаки саме об'єктивної сторони. До них належать: суспільно небезпечне діяння (дія чи бездіяльність), злочинні наслідки й причинний зв'язок між ними.

Суспільна значимість правовідносин, які є об'єктом злочинів, передбачених в розділі XX КК України, обумовлює надзвичайний правоохоронний режим, дотримання якого передбачається не лиш нормами національного права, але і нормами міжнародного права та навіть окремими видами міждержавних договорів. Аналізуючи положення згаданого розділу, можна дійти висновку, що родовим об'єктом злочину, якого передбачено ст. 445 КК України є міжнародний правопорядок. Але вивчаючи думку таких правників, як Євінтов В. І., Мовчан А. П., Лукашук І.І., Ушакова Н.А. та Ентіна М.Л., приходимо до розуміння того, що родовим об'єктом злочинів передбачених розділом XX КК України є не просто мир як складова міжнародного правопорядку, а система відносин, що його забезпечують. Відтак в цьому контексті незаконне використання символіки Червоного Хреста порушує міжнародний правопорядок в аспекті його забезпечення не лише під час збройних конфліктів а і в мирний час. Оскільки правопорядок це система охоронюваних міжнародно-правовими актами норм, то цілком логічним вбачається ототожнення охорони символіки Червоного Хреста і режиму його використання із елементами забезпечення міжнародного правопорядку. Отже, Безпосереднім об'єктом незаконного використання символіки Червоного Хреста і Червоного Півмісяця та Червоного Кристалу є порядок використання і захисту символіки Червоного Хреста і Червоного Півмісяця, Червоного Кристалу.

Предмет посягання має принципово важливе значення у криміналістичній характеристиці злочинів цієї категорії, оскільки впливає

на інші її елементи. Предметом злочину, якого передбаченого ст. 445 КК України є: символіка Червоного Хреста, Червоного Півмісяця, Червоного Кристала. До якої віднесено: емблему Червоного Хреста, Червоного Півмісяця та Червоного Кристалу, зображення червоного хреста, червоного кристалу та червоного півмісяця на білому тлі, назви зі словами «Червоний Хрест», «Червоний Півмісяць» та «Червоний Кристал», розпізнавальні сигнали (спеціальні загально визнані допоміжні сигнали (світлові, радіо-, електронні), що використовуються як захисні та розпізнавальні знаки для позначення осіб, рухомого та нерухомого майна

Описуючи той чи інший злочин, законодавець частіше вказує на ознаки саме об'єктивної сторони. До них належать: суспільно небезпечне діяння (дія чи бездіяльність), злочинні наслідки й причинний зв'язок між ними. Ці ознаки є основними, тобто обов'язковими для більшості складів злочину. Відсутність хоч би одного з них означає відсутність злочину взагалі. Крім названих, об'єктивна сторона містить і деякі необов'язкові ознаки: спосіб, обставини, час, місце, знаряддя і засоби злочину.

Поняття діяння не розкривається в кримінальному законодавстві, проте традиційно виділяються дві форми діяння: злочинна дія і злочинна бездіяльність. Дія – активна поведінка, бездіяльність – пасивна. Якщо ж розглядати діяння в контексті незаконного використання символіки Червоного Хреста, Червоного Півмісяця, Червоного Кристалу, то вже сама конструкція «незаконне використання» свідчить про вживання категорії «діяння» по відношенню до даного складу злочину виключно у вузькому сенсі. Таким чином, об'єктивна сторона злочину, який передбачений ст. 445 КК України – це вчинення суспільно небезпечного діяння, яке вчинене у формі дії: 1) порушення використання захисної функції символіки Червоного Хреста, Червоного Півмісяця, Червоного Кристала в період воєнного стану або особливого періоду, крім тих, що підпадають під дію ст. 435 КК України; 2) порушення використання розпізнавальної функції символіки Червоного Хреста, Червоного Півмісяця, Червоного Кристала

Для встановлення незаконності використання символіки у конкретному випадку необхідно звертатися до інших нормативно-правових актів, зокрема, до Закону України «Про символіку Червоного Хреста, Червоного Півмісяця, Червоного Кристала в Україні» від 8 липня 1999 р., Женевських конвенцій про захист жертв війни від 12 серпня 1949

р. та Додаткових протоколів до них (Протокол I та Протокол II – від 8 червня 1977 р., Протокол III – від 8 грудня 2005 р.), Правил по використанню емблем Червоного Хреста або Червоного Півмісяця національними Товариствами, ухвалених XX Віденською Міжнародною конференцією Червоного Хреста 1965 р. та переглянутих Радою делегатів у Будапешті у 1991 р., і Резолюції I, прийнятої на XXIX Міжнародній конференції Червоного Хреста і Червоного Півмісяця у 2006 р.

Суб'єктом злочину, якого передбачено ст. 445 КК України може бути: громадян України; особа без громадянства; іноземець, що не володіє дипломатичним імунітетом. Питання про кримінальну відповідальність дипломатів та деяких інших категорій осіб, які не підлягають юрисдикції українського суду, вирішується дипломатичним шляхом. За дії, скоєні від імені юридичних осіб, відповідають конкретні фізичні особи. Це, як правило, посадові особи, які представляють відповідні установи, організації чи підприємства, і яких наділено певними повноваженнями.

Залежно від випадку незаконного використання символіки Червоного Хреста, Червоного Півмісяця, Червоного Кристала (використання емблеми Червоного Хреста, слів «Червоний Хрест», зображення емблем Червоного Хреста, Червоного Півмісяця, Червоного Кристала, комбінацій цих слів або зображень як елемента знака для товарів і послуг тощо) суб'єкт злочину може різнитися (медичний персонал або духовний персонал іноземних організацій, що входять до МРЧХ, посадові особи підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, громадяни України, іноземці та особи без громадянства). Крім того, суб'єкт розглядуваного складу злочину буде службовою особою, так як службовими особами визнаються посадові особи іноземних держав, включаючи працівників міжнародної організації чи будь-яких інших осіб, уповноважених такою організацією діяти від її імені.

Особливість суб'єктивної сторони злочину полягає в тому, що вона передуює вчиненню злочину, формуючись у вигляді певного ставлення особи, її інтелекту і волі до вчинюваного діяння, мотиву та цілей. Складовими суб'єктивної сторони злочину є вина, мотив і мета. Тобто вона характеризує психічне ставлення особи до вчинюваного нею суспільно-небезпечного діяння і до його наслідків. Категорія мотиву є штучною, але встановлення його при кваліфікації злочину, який

передбачено ст. 445 КК України безпосередньо впливає як на вид і міру кримінальної відповідальності особи, яка вчинила злочин від імені суб'єкта господарювання, так і на застосування заходів кримінально-правового характеру до юридичної особи.

НЕВЫПОЛНЕНИЕ ОБЯЗАННОСТИ МАРКИРОВАТЬ ПОДАКЦИЗНЫЕ ТОВАРЫ МАРКАМИ УСТАНОВЛЕННОГО ОБРАЗЦА КАК ОСНОВАНИЕ ОТВЕТСТВЕННОСТИ ПО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВУ УКРАИНЫ И РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВА

Стати Виталий Анатольевич

кандидат юридических наук, Департамент уголовного права

Государственного университета Молдовы (г. Кишинев)

Статья 250 Уголовного кодекса Республики Молдова (далее – УК РМ) устанавливает ответственность за: перевозку, хранение или реализацию подакцизных товаров без маркировки их контрольными или акцизными марками установленного образца, если эти действия повлекли причинение ущерба в крупных размерах (часть (1)); те же действия: а) сопряженные с маркировкой марками иного, чем установленный, образца; б) повлекшие причинение ущерба в особо крупных размерах (часть (2)).

Кроме того, согласно ч. (2) ст. 284 Кодекса о правонарушениях Республики Молдова [1] (далее – КП РМ), предусматривается ответственность, помимо прочего, за введение в оборот алкогольной продукции, не маркированной акцизной маркой и, в зависимости от обстоятельств, маркой качества или маркированной фальшивой акцизной маркой и маркой качества.

В Уголовном кодексе Украины (далее – УКУ) отсутствует статья аналогичная ст. 250 УК РМ. Правда, некоторые схожие черты имеет ст. 204 УКУ. Эта статья устанавливает ответственность за: незаконное приобретение с целью сбыта или хранение с этой целью, а также сбыт или транспортировку с целью сбыта незаконно изготовленных алкогольных напитков, табачных изделий или других подакцизных товаров (часть 1); незаконное изготовление алкогольных напитков, табачных изделий или других подакцизных товаров, путем открытия подпольных цехов или с

использованием оборудования, обеспечивающего массовое производство таких товаров, или совершенное лицом, ранее осужденным по этой статье (часть 2); незаконное изготовление товаров, указанных в частях первой или второй настоящей статьи, из недоброкачественного сырья (материалов), представляющих угрозу для жизни и здоровья людей, а также незаконный сбыт таких товаров, что привело к отравлению людей или другим тяжелым последствиям (часть 3).

Предметом преступлений, предусмотренных ст. 250 УК РМ и ст. 204 УКУ, признаются подакцизные товары. Однако, по отношению к таким товарам, ст. 250 УК РМ и ст. 204 УКУ указывают косвенным образом на различные обязанности, которые не выполняет субъект преступления. В отличие от субъекта преступлений, предусмотренных ст. 204 УКУ, субъект преступлений, предусмотренных ст. 250 УК РМ наделен правом перевозки, хранения или реализации подакцизных товаров. В то же время, субъект преступлений, предусмотренных ст. 204 УКУ, нарушает запрет на незаконное изготовление, хранение, сбыт или транспортировку с целью сбыта подакцизных товаров. В свою очередь, субъект преступлений, предусмотренных ст. 250 УК РМ, не выполняет обязанность маркировать подакцизные товары контрольными или акцизными марками установленного образца.

Больше сходства между ст. 250 УК РМ и ч. (2) ст. 284 КП РМ, с одной стороны, и ст. 164⁵ Кодекса Украины об административных правонарушениях [2] (далее – КУАП), с другой стороны. Так, ст. 164⁵ КУАП устанавливает ответственность за: хранение или транспортировку алкогольных напитков или табачных изделий, на которых нет надлежащим образом размещенных марок акцизного сбора или с поддельными или фальсифицированными марками акцизного сбора должностными лицами предприятий-производителей, импортеров и продавцов этих товаров (часть 1); те же действия, совершенные лицом, которое в течение года было подвергнуто взысканию за любое из правонарушений, указанных в части первой настоящей статьи, или в крупных размерах (часть 2); незаконное хранение марок акцизного сбора (часть 3).

Насколько можно судить, субъект правонарушений, предусмотренных ч. 1 и 2 ст. 164⁵ КУАП, не выполняет обязанность

маркировать подакцизные товары (а именно – алкогольные напитки или табачные изделия) марками акцизного сбора установленного образца.

В диспозиции ст. 164⁵ КУАП прямо указывается на признаки специального субъекта: должностные лица предприятий-производителей, импортеров и продавцов этих товаров. В диспозициях ст. 250 УК РМ и ч. (2) ст. 284 КП РМ не упоминаются такие признаки. Данные диспозиции являются бланкетными, отсылая правоприменителя к соответствующему закону. Таким законом признается Налоговый кодекс Республики Молдова [3] (далее – НК РМ). В соответствии со ст. 120 НК РМ, если объектами налогообложения являются подакцизные товары, то субъектами налогообложения являются: а) юридические и физические лица, перерабатывающие и/или производящие подакцизные товары на территории Республики Молдова; б) юридические и физические лица, импортирующие подакцизные товары.

Исходя из положений п. 3) ст. 5 НК РМ, в данном случае, под «физическим лицом» имеется в виду организационная форма со статусом физического лица согласно законодательству, включая индивидуального предпринимателя или крестьянское (фермерское) хозяйство.

Юридическое лицо не может быть субъектом деяний, предусмотренных ст. 164⁵ КУАП и ч. (2) ст. 284 КП РМ. В то же время, юридическое лицо (за исключением органа публичной власти) может быть субъектом преступлений, предусмотренных ст. 250 УК РМ.

В связи с этим, ст. 21 УК РМ устанавливает: юридическое лицо, за исключением органа публичной власти, привлекается к уголовной ответственности за деяние, предусмотренное уголовным законом, если оно виновно в невыполнении или ненадлежащем выполнении прямых предписаний закона, устанавливающих обязанности или запреты на осуществление определенной деятельности, и если устанавливается, по меньшей мере, одно из следующих обстоятельств: а) деяние совершено в его интересах физическим лицом, наделенным руководящими функциями, которое действовало самостоятельно или как член органа юридического лица; б) деяние допущено, разрешено, утверждено или использовано лицом, наделенным руководящими функциями; в) деяние совершено вследствие отсутствия надзора и контроля со стороны лица, наделенного руководящими функциями (часть (3)); физическое лицо признается наделенным руководящими функциями, если имеет, по меньшей мере,

одну из следующих функций: а) представления юридического лица; б) принятия решений от имени юридического лица; с) осуществления контроля в рамках юридического лица (часть (3¹)).

Продолжая анализ, отметим, что в ст. 164⁵ КУАП, в качестве подакцизных товаров, подлежащих обязательной маркировке, названы алкогольные напитки и табачные изделия. В ст. 250 УК РМ не приводятся примеры таких товаров. Таким образом, данная статья отсылает к некоторым нормам НК РМ. Имеются в виду следующие положения ст. 123 НК РМ: бутилированные / упакованные для конечного потребления подакцизные товары, такие как водка, ликеры и другие спиртные напитки, вермуты и прочие виноградные вина, напитки прочие сброженные товарных позиций 2205 и 220600, дивины¹, реализуемые, транспортируемые или хранящиеся на территории Республики Молдова либо импортируемые для реализации на ее территории, а также бутилированные / упакованные для конечного потребления подакцизные товары, приобретенные у хозяйствующих субъектов-резидентов, находящихся на территории Республики Молдова, но не имеющих налоговых отношений с ее бюджетной системой, подлежат обязательной маркировке акцизными марками (часть (5)); табачные изделия, реализуемые, транспортируемые или хранящиеся на территории Республики Молдова либо импортируемые для реализации на ее территории, а также товары, приобретенные у хозяйствующих субъектов-резидентов, находящихся на территории Республики Молдова, но не имеющих налоговых отношений с ее бюджетной системой, подлежат обязательной маркировке акцизной маркой (часть (5¹)); не подлежат обязательной маркировке акцизными марками: а) вина игристые и шипучие, дивины в сувенирных бутылках емкостью до 0,25 литра и емкостью 1,5 литра, 3 литра и 6 литров; б) алкогольная продукция с содержанием этилового спирта до 7 % объема; с) подакцизные товары, помещенные под таможенные режимы транзита, таможенного склада, временного ввоза, магазина *duty free*; д) подакцизные товары, произведенные на территории Республики Молдова и отгружаемые производителем на экспорт; е) спирт этиловый неденатурированный (товарные позиции 2207 и 2208), используемый в медицинских целях (часть (6)).

¹ Имеются в виду аналоги коньяка.

Для сравнения, ст. 226 Налогового кодекса Украины [4] предусматривает: маркировке подлежат все алкогольные напитки с содержанием спирта этилового свыше 8,5 процента объемных единиц. Маркировка произведенных в Украине алкогольных напитков с содержанием спирта этилового до 8,5 процента объемных единиц не производится (часть 6); не подлежат маркировке: алкогольные напитки и табачные изделия, поставляемые для реализации магазинам беспошлинной торговли непосредственно отечественными производителями такой продукции по прямым договорам, заключенным между отечественными производителями алкогольных напитков и табачных изделий и владельцами магазинов беспошлинной торговли; алкогольные напитки и табачные изделия, ввозимые в Украину и размещаются в таможенном режиме магазина беспошлинной торговли; эталонные (мониторинговые) или тестовые образцы табачных изделий, которые не предназначены для продажи в розницу и ввозятся на таможенную территорию Украины аккредитованными государственными испытательными лабораториями и/или субъектами хозяйствования, которые имеют лицензии на право производства соответствующей продукции, для проведения исследований или испытаний (калибровки лабораторного оборудования, проведения дегустаций, изучения физико-химических показателей, дизайна) (часть 10).

Часть 3 ст. 164⁵ КУАП устанавливает ответственность за незаконное хранение марок акцизного сбора. В ст. 250 УК РМ и ч. (2) ст. 284 КП РМ не упоминается такое деяние. В то же время, ст. 272 КП РМ предусматривает ответственность, среди прочего, за нарушение порядка хранения акцизных марок. По нашему мнению, незаконное хранение марок акцизного сбора следует отличать от нарушения порядка хранения таких марок. При нарушении порядка хранения акцизных марок, субъект деяния обладает правом на их хранение. В данном случае хранение, хотя и осуществляется с нарушением порядка, однако имеет под собой законное основание.

В завершении отметим, что ст. 250 УК РМ и ч. (2) ст. 284 КП РМ не содержат отягчающего обстоятельства, подобного тому, которое предусмотрено ч. 2 ст. 164⁵ КУАП – совершение деяния лицом, которое в течение года было подвергнуто взысканию за любое из правонарушений, указанных в ч. 1 ст. 164⁵ КУАП. К слову сказать, единственный случай

использования в КП РМ так называемой «административной преюдиции» отмечен в ч. (8) статьи 295. Такая преюдиция противоречит ст. 4 Протокола № 7 к Европейской конвенции о защите прав человека и основных свобод. Впрочем, это уже тема для совсем другого исследования.

Литература:

1. Codul contravențional al Republicii Moldova // Monitorul Oficial al Republicii Moldova. – 2009. – nr. 3-6.
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення // Відомості Верховної Ради Української РСР. – 1984. – додаток до № 51.
3. Codul fiscal al Republicii Moldova // Monitorul Oficial al Republicii Moldova. – 1997. – nr. 62.
4. Податковий кодекс України // Відомості Верховної Ради України, 2011, № 13-14, № 15-16, № 17.

ВТЯГНЕННЯ НЕПОВНОЛІТНІХ У ЗЛОЧИННУ ДІЯЛЬНІСТЬ

Фігун Наталія Ігорівна

студентка 3 курсу юридичного факультету Тернопільського національного економічного університету

Злочинність неповнолітніх потребує підвищеної уваги суспільства. Адже йдеться про злочинну поведінку осіб, які перебувають на стадії формування особистості. Злочинність серед неповнолітніх є «резервом» дорослої злочинності, а організація і проведення ефективної політики, спрямованої на протидію злочинності неповнолітніх, забезпечує зниження злочинності дорослих осіб. Статистичні дані свідчать, що проблема злочинності неповнолітніх в нашій державі існує і є досить актуальною.

Втягнення неповнолітніх у злочинну чи іншу антигромадську діяльність посягає на основи суспільної моралі у сфері розвитку і виховання молодого покоління, згубно впливає на молодих людей, створює для них спотворені орієнтири, прищеплює асоціальні ідеї, аморальні погляди й навички, істотно впливає на рівень злочинності

неповнолітніх¹.

У складі злочину «Втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність» (ст. 305 КК України) відбувається ототожнення родового і безпосереднього об'єктів злочину. І це пояснюється, перш за все тим, що при вчиненні злочинного діяння відбувається одночасне порушення нормального фізичного розвитку та правильного морального виховання молодого покоління, а також під загрозу потрапляють важливі інтереси неповнолітніх. Правильне моральне виховання і нормальний фізичний розвиток - визначено законодавцем додатковим обов'язковим об'єктом злочину².

З об'єктивної сторони злочину діяння винного можуть полягати у втягненні у злочинну діяльність або у заняття жебрацтвом, або у заняття азартними іграми. Втягнення завжди передбачає наявність причинного зв'язку між діями дорослої особи і таким суспільно небезпечним наслідком, як виникненням у неповнолітнього бажання вчинити протиправні дії.

Виникненням у неповнолітнього бажання вчинити протиправні дії може досягатися як за допомогою всіх видів фізичного насильства (заподіяння тілесних ушкоджень, мордування, катування тощо), так і психічного впливу (погроза застосувати насильство, завдати матеріальних збитків, зганьбити в очах однолітків та товаришів, позбавити повсякденного спілкування, переконання, залякування, обман, шантаж, підкуп, розпалювання почуття помсти, заздрості або інших низьких почуттів; давання порад про місце й способи вчинення злочину або приховання його слідів; обіцянка приховати сліди злочину, забезпечити грошима, подарунками, розвагами тощо)³.

Втягнення неповнолітнього у злочинну чи іншу антигромадську діяльність – це певні дії дорослої особи, котрі вчинені з будь-яких мотивів і безпосередньо пов'язані з впливом на неповнолітнього задля мети викликати у нього рішучість взяти участь в одному чи декількох злочинах або займатись іншою антигромадською діяльністю.

У вітчизняній науці кримінального права домінує три позиції щодо суб'єктивної сторони даного злочину:

1 <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-04>

2 <http://bo0k.net/index.php?p=achapter&bid=13037&chapter=1>

3 <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-04>

1) втягнення неповнолітніх у злочинну та іншу антигромадську діяльність характеризується тільки прямим умислом (особа усвідомлює, що втягує неповнолітнього у злочинну та іншу антигромадську діяльність, передбачає, що в результаті його дій неповнолітній стане вчиняти злочини або займатись зазначеною в ст. 304 КК України антигромадською діяльністю і бажає, щоб підліток став вчиняти злочини, займатись пияцтвом, жебрацтвом, азартними іграми) [15, с. 234]⁴;

2) втягнення у злочинну та іншу антигромадську діяльність може вчинятись і з непрямим умислом (дорослому інколи необхідний просто співучасник, особливо коли вчиняються злочини без попередньої підготовки і заздалегідь підібраних співучасників);

3) злочин, який нами розглядається, охоплює низку складів, із яких одні передбачають можливість лише прямого умислу, інші - і прямого, і непрямого.

У дисертаційному дослідженні Дзундза В. В. зазначено, що вина суб'єкта злочину щодо факту неповноліття особи, котру втягнули у злочинну діяльність, може характеризуватися як умислом (прямим чи непрямим), так і необережністю у вигляді злочинної недбалості⁵.

Пленум Верховного Суду України став на позицію, що відповідальність дорослих осіб за втягнення неповнолітніх у злочинну чи іншу антигромадську діяльність встановлена не тільки ст. 304 КК України, а й іншими статтями цього Кодексу (ч. 3 ст. 300, ч. 3 ст. 301, ч. 3 ст. 302, ч. 3 ст. 303, ч. 3 ст. 307, ч. 3 ст. 309, ч. 2 ст. 315, ч. 2 ст. 317, ст. 323 і ст. 324), котрі є щодо неї спеціальними нормами. У разі вчинення злочину, передбаченого спеціальною нормою, кваліфікувати дії винної особи ще й за ст. 304 КК України уже не потрібно⁶.

Доцільним є внесення наступних змін до диспозиції правової норми, передбаченої ст. 304 КК України. По-перше, замінити “втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність” на “втягнення неповнолітнього у вчинення злочину”. Адже втягнення у злочинну діяльність передбачає певну систему втягувальних дій у декілька злочинів, тоді як на практиці сформувалась тенденція визнавати злочинними й одиничні випадки втягнення неповнолітнього у вчинення злочину. По-друге, диспозицію правової норми доповнити прямою вказівкою на вік суб'єкта злочину –

4 <http://bo0k.net/index.php?p=achapter&bid=13037&chapter=1>

5 <http://mydisser.com/en/catalog/view/6/348/3048.html>

6 <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-04>

18 років. Адже саме у Пленумі Верховного Суду України “Про застосування судами законодавства про відповідальність за втягнення неповнолітніх у злочинну чи іншу антигромадську діяльність” від 27 лютого 2004 р. зазначено, що кримінальній відповідальності за втягнення неповнолітнього у злочинну чи іншу антигромадську діяльність можуть бути піддані особи, які на час вчинення цих дій досягли вісімнадцятирічного віку (п. 4 Постанови).⁷ Хоча погляди науковців на вік кримінальної відповідальності за даний злочин є неоднозначними: одні вважають, що кримінальна відповідальність за даний злочин може наставати з 16-річного віку, а інші, що притягувати до відповідальності доцільно лише повнолітню особу.

Науковий керівник: Яремко Оксана Михайлівна, доцент, кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінального права та процесу Тернопільського національного економічного університету

7 <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-04>

КРИТЕРІЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ВЛАДНИХ СУБ'ЄКТІВ У СИСТЕМІ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ТА ГАЛУЗЕВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УПРАВЛІННЯ РЕГІОНОМ

Анпілогов Олег Вікторович

кандидат юридичних наук, докторант Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Необхідність визначення критеріїв ефективності функціонування владних суб'єктів у системі територіальної та галузевої організації управління регіоном обумовлена, зокрема, наявністю компетенційних спорів, предмет яких стосується публічно-правового спору щодо меж і обсягу компетенції вказаних суб'єктів.

Так, можна навести Постанову Верховного Суду України від 29 січня 2013 року у справі за позовом прокурора м. Черкаси (далі - Прокурор) в інтересах Державного управління охорони навколишнього природного середовища в Черкаській області (далі - Управління) до Черкаської міської ради (далі - Міськрада), третя особа - приватне підприємство «Міськбуд-Плюс» (далі - Підприємство), про визнання протиправним та скасування рішення. По суті, предмет наведеного спору стосувався питання про наявність чи відсутність компетенції територіального органу виконавчої влади та конфлікту із компетенцією органу місцевого самоврядування з питань надання дозволу на оренду земельної ділянки.

Звернення до законодавства, що діяло на час виникнення вказаного публічно-правового спору у сфері земельних відносин, свідчить, що потенціал конфліктності правовідносин з оренди земельних ділянок закладений у правових нормах. Так, відповідно до вимог статей 118, 123, 151 Земельного кодексу України [1], надання земельних ділянок державної або комунальної власності у користування здійснюється на підставі рішень органів виконавчої влади або органів місцевого самоврядування. Зі змісту вказаних статей Земельного кодексу України убачається, що рішення про надання земельної ділянки приймається

відповідною сільською, селищною, міською радою чи місцевою державною адміністрацією. При цьому прийняття такого рішення не обумовлене лише наявністю позитивних висновків відповідних органів (органу по земельних ресурсах, природоохоронного і санітарно-епідеміологічного органів, органів архітектури і охорони культурної спадщини).

Для зниження конфліктності компетенційних спорів цілком доречно застосування підходу, за яким визначення відповідної компетенції виходило би не тільки з функцій, виконуваних певним органом виконавчої влади, органом місцевого самоврядування, а й з конструкції юридичної особи публічного права, що дозволило би чітко окреслити коло тих публічних інтересів, на вирішення яких спрямована діяльність юридичної особи.

У вказаному контексті доцільно навести тезу, сформульовану Т.О. Карабін відносно умови забезпечення ефективності функціонування владного суб'єкта, якою визначено наділення достатнім об'ємом владних повноважень, що дозволяє успішно реалізувати завдання, поставлені перед таким суб'єктом. При цьому повноваження органу не повинні дублюватись і поглинатись повноваженнями інших органів [2, с.284].

Т.О. Карабін звертає увагу на три умови гарантування ефективної державно-владної діяльності:

- 1) наявність компетенції, відповідної завданням, покладеним на відповідних владний суб'єкт;
- 2) недопущення конкуруючої юрисдикції;
- 3) відсутність дублювання повноважень.

Ці три умови можуть бути застосовані в якості критеріїв визначення міри і ступеню достатності формування компетенції певного владного суб'єкта. При цьому при вирішенні проблеми формування ефективної структури системи владних суб'єктів мають бути проаналізовані завдання і функції, які виконують певні суб'єкти на предмет їх відповідності призначенню функціонування такого суб'єкта у відповідній системі.

Таким чином, аналіз проблеми визначення ефективності функціонування системи владних суб'єктів (зокрема – органів державної виконавчої влади, органів місцевого самоврядування) має бути здійснений у такій логічній послідовності:

- встановлення мети та призначення функціонування певного суб'єкта у публічно-правових відносинах у взаємозв'язку із іншими суб'єктами цих правовідносин (ідеальна модель);

- визначення відповідності встановлених чинним законодавством мети та призначення функціонування існуючого суб'єкта ідеальній моделі;

- аналіз завдань, функцій, компетенції діючого владного суб'єкта з позицій достатності, відсутності дублювання та конкурування із завданнями, функціями, компетенцією інших суб'єктів.

Такий аналіз можливий у разі, коли владні суб'єкти наділені статусом юридичної особи публічного права, що має значення не тільки у частині правозастосування, але, насамперед, у правотворчості, коли при формуванні нових нормативно-правових актів або внесенні змін у діючі, якими урегульовано правовий статус владного суб'єкта чи системи владних суб'єктів, враховано сформульовані вище умови гарантування ефективної державно-владної діяльності.

Відсутність врахування вказаних умов має наслідком наявність конкуруючої юрисдикції та є причиною виникнення компетенційних спорів.

Література:

1. Земельний кодекс України від 25.10.2001 № 2768-III// Відомості Верховної Ради України, 2002, N 3-4 (25.01.2002), ст. 27
2. Карабін Т.О. Концептуальні питання удосконалення повноважень місцевих органів виконавчої влади в контексті адміністративно-територіальної реформи/ Т.О. Карабін// Збірник наукових праць «Адміністративне право України: стан і перспективи розвитку»: VI Міжнародна науково-практична конференція «Адміністративне право України: стан і перспективи розвитку» (м.Київ, 23-24 вересня 2011 р.) // Ред.колегія: О.Ф. Андрійко (голова), В.П. Нагребельний, А.А. Пухтецька (відп.секр.), Л.Є. Кисіль, Ю.С. Педько, Н.В. Хорошак, В.А. Дерезь, А.В. Кірмач, Л.В. Люлька. – К., Інститут держави і права ім.. В.М. Корецького НАН України, 2011. – 600с. - с.190-194

СУЧАСНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ПРОКУРОРА ЯК СУБ'ЄКТА АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРОЦЕСУ

Подолька Сергій Анатолійович

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри адміністративного права Інституту права ім. князя Володимира Великого Міжрегіональної Академії управління персоналом м. Київ, Україна

Актуальність теми дослідження.

Прокуратура в Україні не просто входить до системи правоохоронних органів держави, але й відіграє в ній основну роль. Органи прокуратури виконують одну з найважливіших функцій – функцію представництва інтересів як держави так і громадян у суді, що є вагомим заходом у протистоянні незаконним рішенням, діям чи бездіяльності.

Варто зазначити, що правосвідомість українського народу, наразі ще знаходиться на недостатньому рівні: значна кількість громадян не розуміють важливості значення норм права. На такому благодатному для зловживань підґрунті, виникають певні суперечності, зміст яких полягає у порушенні встановлених державою обов'язкових правил поведінки. В свою чергу, це обумовлює існування відповідного державного органу, який забезпечує дотримання законності та правопорядку, яким і є прокуратура.

Основний зміст дослідження

Роль прокурора в адміністративному процесі неодноразово змінювалася в процесі модернізації вітчизняного законодавства. Наразі, відповідно до Конституції України, на прокуратуру України покладається ряд функцій, зокрема: представництво інтересів громадянина або держави в суді у випадках, визначених законом; нагляд за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян; нагляд за додержанням прав і свобод людини і громадянина, додержанням законів з цих питань органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, їх посадовими і службовими особами [1].

О. В. Шевлякова акцентує увагу на тому, що прийняття у 2010 році

Закону України «Про судоустрій і статус суддів» мало своїм наслідком розширення повноважень прокурора в адміністративному процесі, посилюючи тим самим його роль та значення в адміністративно-процесуальних відносинах. Тогочасну версію Закону України про прокуратуру законодавець доповнив ще й такою формою представництва прокурора як внесення заяв про перегляд судових рішень Верховним Судом України, а також заяв про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами у справі, розглянутій без участі прокурора, за виняткових обставин [2, с. 377]. Надання можливості оскарження рішень прокурором за нововиявленими обставинами, зокрема в адміністративному процесі, безумовно є результатом розширення його правового статусу та повноважень щодо нагляду за дотриманням законності. Таким чином, прокурор як учасник адміністративного процесу, навіть не приймаючи участь на усіх попередніх стадіях розгляду адміністративної справи, може подати скаргу на рішення судів першої інстанції, апеляційної та касаційної інстанцій у зв'язку з обставинами, що раніше були невідомими.

Важливою історичною подією в розвитку правового статусу прокурора як суб'єкта при судовому розгляді справ, зокрема в адміністративному судочинстві стало прийняття у 2014 році Закону України «Про прокуратуру» [3]. Досліджуючи даний нормативно-правовий акт, Н. В. Ільків зазначав: «прийняття 14 жовтня 2014 р. нового Закону України «Про прокуратуру» призвело до істотного звуження участі прокурора в забезпеченні законності в різних сферах, зокрема цим законом скасовується функція прокуратури щодо нагляду за додержанням і застосуванням законів». Науковець акцентував увагу на тому, що пунктом 1 Розділу XIII Закону встановлювалося, що органи прокуратури здійснюють повноваження щодо нагляду за додержанням прав і свобод людини та громадянина, додержанням законів з цих питань, що вирішуються органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, їх посадовими й службовими особами виключно у формі представництва інтересів громадянина або держави в суді. Н. В. Ільків вказував, що, таким чином, прокурори обмежувались лише конституційно-закріпленою функцією представництва інтересів держави та громадян в судочинстві, зокрема й в адміністративному [4, с. 186]. Новий спеціалізований нормативний акт, який регламентував діяльність

прокурорів в Україні передбачав у п. 2 ч. 1 ст. 2, що прокуратура здійснює представництво інтересів держави та громадян лише у чітко визначених випадках. Таким чином, прийнятий у 2014 році Закон України «Про прокуратуру» встановлював, що прокурор здійснює представництво інтересів, зокрема громадян, лише у випадку коли громадянин не в змозі самостійно представляти й захищати свої права, свободи та інтереси, що значно обмежило можливість участі прокурора у судовому розгляді, зокрема й адміністративних справ.

М. М. Стефанчук у 2015 році визначав загальний статус прокурора щодо реалізації ним функції представництва у судах України, зокрема і в адміністративних. Науковець зауважував, що представництво прокурором інтересів громадянина або держави в суді є самостійним міжгалузевим правовим інститутом, що зумовлює потребу в уніфікації правової регламентації порядку його здійснення, так у ч. 1 ст. 23 Закону України «Про прокуратуру» 2014 р. встановлено, що представництво прокурором інтересів громадянина або держави в суді полягає у здійсненні процесуальних та інших дій, спрямованих на захист інтересів громадянина або держави, у випадках та порядку, встановлених законом. М. М. Стефанчук звертає увагу на те, що законодавець дає таке розуміння представництва прокурором інтересів у Розділі IV Закону, яке змістовно розкриває повноваження прокурора з виконання покладених на нього функцій. Таким чином, законодавець визначає представництво прокурором інтересів як сукупність повноважень, які знаходять свій зовнішній прояв у здійсненні процесуальних (судові форми реалізації функції представництва прокуратурою інтересів) та інших (позасудові форми реалізації функції представництва прокуратурою інтересів) дій, спрямованих на захист інтересів громадянина або держави, у випадках та порядку, встановлених законом [5, с. 119]. Автор констатує, що прокурор має право здійснювати функцію представництва ще й у позасудовому порядку. М. М. Стефанчук не лише визначає статус прокурора як суб'єкта адміністративного процесу, а й встановлює, що останній може також здійснювати й інші повноваження, які безпосередньо виходять з юридичної природи представницької функції, однак здійснюються не в суді, тобто мають непроцесуальний характер.

Висновки

У процесі історичного розвитку інституту представництва

прокурором прав, свобод та законних інтересів громадян у суді, а також інтересів держави змінювались наукові позиції щодо визначення ролі й сутності прокурора як суб'єкта адміністративного процесу. Ще до становлення адміністративної юстиції в Україні, науковці передбачали можливість участі органів прокуратури в судовому розгляді і здійснення захисту інтересів держави, а також громадян в процесуальному порядку. Певні вчені вважали недоцільним віднесення до повноважень прокурорів можливість участі їх в адміністративному судочинстві та взагалі у судовому розгляді будь-яких справ. Прийняття ж Закону України «Про прокуратуру» у 2014 році стало передумовою до звуження функцій органів прокуратури, зокрема й у сфері адміністративного процесу та до встановлення відповідних меж щодо їх участі й обґрунтування доцільності вступу прокурорів у справу.

Варто зауважити, що значна кількість законотворчих новел, покликаних адаптувати вітчизняне законодавство до сучасних європейських стандартів, є вельми неоднозначними у своїх наслідках. Звуження функцій органів прокуратури має відбуватися в умовах наглядного зростання загальної правової культури суспільства, наразі ж такого зростання, на жаль, не спостерігається. Будемо сподіватися, що в подальшому законодавець враховуватиме, окрім політичної кон'юнктури, ще й наукові напрацювання та десятилітній практичний досвід діяльності органів прокуратури в адміністративному процесі, з метою більш повної реалізації прав і свобод людини в нашій країні.

Література:

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. : зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Шевлякова О. В. Правове становище прокурора в господарському, цивільному та адміністративному судочинствах: порівняльна характеристика / О. В. Шевлякова // Актуальні проблеми держави і права. - 2012. - Вип. 64.-С. 375-380
3. Про прокуратуру: Закон України № 1697-VII від 14.10.2014 [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1697-18>

4. Ільків Н. В. Примусове відчуження земельних ділянок та об'єктів нерухомості з мотивів суспільної необхідності / Н. В. Ільків // Адміністративне право і процес : науково-практичний журнал / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. - Київ : Київський університет, 2012. - № 4 (10). - 2014. - 282 с. - С. 185-192
5. Стефанчук М. М. Напрями вдосконалення процесуального статусу прокурора як суб'єкта реалізації функції представництва / М. М. Стефанчук // Науковий вісник Ужгородського національного університету; Серія «Право». - Випуск 34., Том 3.-2015. - С. 115-121

ПРОБЛЕМИ ЕФЕКТИВНОСТІ МИТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

Співак Ірина Вікторівна

*старший викладач кафедри господарського та адміністративного права,
факультету соціології і права Національний технічний університет
України "Київський політехнічний інститут ім. І. Сікорського"*

Інтеграція України до Європейського Союзу вимагає уніфікації права, приведення українських законодавчих актів акцентовано на механізмі застосування норм міжнародного права для регулювання суспільних відносин в Україні та реформуванні українського законодавства (зокрема, удосконалення юридичної техніки застосування міжнародно-правових норм, підвищення якості та ефективності законодавства).

Проблема ефективності законодавства, тобто його результативності, може розглядатись як у зовнішньому аспекті (пов'язаному з імплементацією міжнародних стандартів у законодавство України), так і в національному аспекті.

Ефективність законодавства визначається як співвідношення між фактичним результатом дії законодавства й тими соціальними цілями, для досягнення яких це законодавство було прийняте [1]. Відповідно до іншого підходу (який акцентує на якісних характеристиках норм права , законодавства) ефективність норм права виявляється в їх здатності приводити суспільні відносини до позитивних результатів. Адже

суперечності та конкуренція норм виникають не тільки між галузевими структурами в системі законодавства, а й всередині самих інститутів і, навіть, окремих законів [2].

Під якістю закону слід розуміти сукупність істотних ознак, що характеризує здатність закону реально задовольнити як потреби суспільства, так і інтереси окремих осіб, відповідно до тенденцій розвитку суспільства. З огляду на це, слід виокремити такі показники якості законодавства: соціальний (пов'язаний з його змістом) та юридичний (пов'язаний з формою).

Саме юридичні поняття є однією з форм мислення, результатом узагальнення суттєвих ознак певного об'єкта реальності. Отже, важливим для вирішення проблем із ефективністю законодавства є дефініції, тобто короткі визначення якогось поняття. Яке враховує всі його істотні ознаки [3, 178].

Сформульоване в Дигестах Юстиніана положення стосовно того, що “ право може і повинно бути” визначеним [4], є актуальним для будь-якої правової системи. Принцип визначеності, точності, однозначності правової норми вважається гарантією сталого правопорядку, адже саме чітко (з безпомилковим використанням належних термінів) та логічно побудоване формулювання правової норми сприяє її правильному розумінню, узгодженості з іншими нормами і, нарешті, позитивно впливає на правозастосовну діяльність.

Питання юридико-технічної якості законодавства як важливої гарантії правової визначеності є актуальним з огляду на те, що саме закони встановлюють права і обов'язки осіб, відповідну модель поведінки, а, отже, закон повинен бути зрозумілим, точним та однозначним; інтерпретувати його – викривляти його [5, 148]. При цьому термінологія, що використовується в певному нормативно – правовому акті, має бути сталою та однозначною не тільки в межах цього акта, але й в усіх інших чинних актах, що регулюють однорідні суспільні відносини. Ідентичні поняття мають бути виражені однаковими термінами (словом або словосполученням, що виражає певне поняття якоїсь галузі науки, суспільного життя), без відхилення від їх значення в літературній та юридичній мові [6,141]. Є неприпустимим використання в тексті нормативно-правового акта багатозначних слів, висловів та нечітко сформульованих дефініцій.

Правозастосовча практика нерідко послуговується нормами, які містять оціночні поняття. Це ускладнює правове регулювання сучасних митних правовідносин, оскільки недостатньо чітко сформульоване в диспозиції правової норми правило поведінки може мати негативний вплив на реалізацію учасником правовідносин суб'єктивних юридичних прав та обов'язків, створювати підґрунтя для зловживань правом через неоднозначне тлумачення диспозиції норм права .

З огляду на це, чітко відбиває сутність проблеми теза В.С. Нерсисянца “право – це математика свободи” [7, 3], відзначаючи , що об'єктивне право, як соціальний регулятор, повинно бути максимально точним. Водночас, слід погодитись з думкою Р.О. Опалєва, згідно з якою оціночні поняття надають праву адаптивність, стабільність та допомагають уникнути певних проблем у правовому регулюванні саме завдяки таким властивостям [8,3].

Натомість , в чинному Митному кодексі України закріплено низку нечітко визначених понять, що є оціночними. Зокрема, “ заохочення добросовісності “ (п.8 ст. 8 Митного кодексу України), “ неправдиві відомості “ та “ухилення від сплати митних платежів” (ч. 1 ст. 485 МКУ), “ з поважних причин “ (ч.4 ст. 529 МКУ), “ обсяг митного контролю “ (ч.2 ст. 320 МКУ) тощо. Так, чинний Митний кодекс України не дає роз'яснень стосовно “ обсягу “ контролю, що дає можливість суб'єктам митних правовідносин вкладати в це поняття різний зміст. Вбачається, що обсяг механізмів контролю, запроваджуваних митними органами, має бути адекватним ступеню оціненого ризику і таким, що максимально враховує можливий сумарний ефект від їх комплексного застосування на різних напрямках діяльності (ефективність митного контролю, забезпечення справляння митних платежів своєчасно та в повному обсязі, скорочення часу на митне оформлення) [9,161]. Під обсягом митного контролю слід розуміти не тільки обсяг пов'язаних із здійсненням митного контролю певних операцій (митних процедур), а й необхідну кількість товарів, що підлягають митному контролю, недостатньо якісними є визначення й інших понять, зокрема, “митний режим“. Так, п. 25 ст.4 МКУ визначає “митний режим“ як комплекс взаємопов'язаних правових норм, що відповідно до заявленої мети переміщення товарів через митний кордон України, визначають митну процедуру щодо цих товарів, їх правовий статус, умови оподаткування і обумовлюють їх

використання після митного оформлення [10]. Отже, правові норми “визначають правовий статус товарів“. А з огляду на те, що в теорії права “правовий статус“ – це обумовлена система взаємопов’язаних прав, законних інтересів й обов’язків суб’єкта [11, 377], то правовий статус є притаманним тільки суб’єктам права (фізичним і юридичним особам), а не об’єктам матеріального світу, якими є товари в розумінні даного Кодексу .

Також ефективність законодавства виявляється і в кількісному співвідношенні законів і підзаконних актів та в уникненні пробілів в законодавстві. Чітке формулювання норм права та уникнення пробілів в законі об’єктивно змушує предмет підзаконної нормотворчості та підвищує якість правового регулювання митних правовідносин.

Література:

1. Законодавство: проблеми ефективності. – К.: Наукова думка, 1995.
2. Селиванов А. Проблемні аспекти законодавчого процесу та їх відображення в рішеннях Конституційного Суду України // Право України . – 2004. - №9. – с. 34.
3. Нечволод Л.І. Сучасний словник іншомовних слів . – Харків: ТОРСІНГ ПЛЮС, 2008. – 768 с.
4. Перетерский И.С. Дигесты Юстиниана. – М., 1956.
5. Наполеон Бонапарт. Афоризмы , мысли и максимы узника Святой Елены. – Х.: Фолио, 2009. – 248 с.
6. Вступ до теорії правових систем / за ред . Зайчука О.В. – К., 2001. – 427 с.
7. Нерсесянц В.С. Право – математика свободы. Опыт прошлого и перспективы . – М.: Юристъ, 1996. – 160с.
8. Опалев Р, О. Материально – правовой интерес как условие возникновения права на предъявление иска в суд // Тенденции развития гражданского процессуального права России: Сб. научных статей. – СПб.: Издательство “ Юридический центр слова Пресс“, 2008. – 248 с.
9. Співак І.В. Управління ризиками як важлива засада забезпечення вибірковості митного контролю // Матеріали тринадцятої науково – практичної конференції “Дні науки ФСП“: Збірка тез. – К.: ІВЦ “ Видавництво Політехніка“, 2010. – 200-с.

10. Митний кодекс України: Митне законодавство зі змінами та доповненнями станом на 10 серпня 2012 року: (Офіц. текст). – К.: ПАЛИВОДА А. В., 2012. – 344 с.
11. Скакун О.Ф. Теорія держави і права. – Х.: Консум, 2001. – 656 с.

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕДУРИ АПОСТИЛЮВАННЯ ДОКУМЕНТІВ ПРО ОСВІТУ

Шаталова Лариса Миколаївна

асистент кафедри правового регулювання економіки ДВНЗ Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

Актуальність дослідження обумовлена посиленням євроінтеграційних процесів міжнародного документообігу у сфері освіти, використанням інформаційних технологій та запровадженням в Україні системи «електронної легалізації документів для їх дії за кордоном», яка є необхідною умовою входження до Європейського адміністративного простору та Європейського простору вищої освіти. Відповідно актуальності набуває проблема законодавчого врегулювання процедурно-процесуальних та організаційних елементів надання адміністративної послуги апостилювання документів про освіту та наукові досягнення, яка надається Міністерством освіти і науки України (далі – МОН).

Електронний архів оптимально вирішує завдання поточного зберігання документів, на етапі, коли найбільшого значення набуває оперативність доступу до інформації та наявність можливості одночасного використання документа декількома співробітниками підрозділів, які наділені відповідними правами. Така властивість набуває особливої актуальності під час співробітництва з європейськими центрами академічної мобільності з метою отримання інформації про освітні документи. Оскільки до компетенції МОН належить збирання, зберігання та забезпечення доступу до інформації щодо документів про освіту.

Правилами проставлення апостиля на офіційних документах, призначених для використання на території інших держав [1] МОН визначене єдиним органом, що наділений компетенцією проставлення апостилю на документах, які видаються у сфері освіти і науки, а

уповноваженим органом забезпечення ведення Електронного реєстру апостилів є Мін'юст. Водночас правом на проставлення штампу наділено обмежене коло посадових осіб міністерства: начальник управління міжнародного співробітництва та європейської інтеграції; начальник та головний спеціаліст відділу міжнародних договорів та визнання при Управлінні міжнародного співробітництва та європейської інтеграції [2]. Тому виникає необхідність правової регламентації процедури взаємодії та розподілу повноважень з організаційного забезпечення ведення Електронного реєстру апостилів зазначених центральних органів публічної адміністрації. Необхідно створити систему забезпечення безпеки надання процедури електронного апостилювання, яка дозволяє обмінюватися необхідною конфіденційною інформацією з освітніми, міжнародними та державними установами. Це надасть можливість уникнути дублювання збору інформації про документи у сфері освіти і науки органами публічної адміністрації, підвищить якість та доступність послуг, оптимізує адміністративну процедуру надання адміністративних послуг апостилювання МОН, які потребують міжвідомчої взаємодії між Мін'юстом та МОН.

Запровадження електронного апостиля надасть отримувачам послуг суттєві переваги: доступність для громадян електронних сервісів з проставлення апостиля; відсутність необхідності громадянам звертатися до Мін'юсту або МОН особисто та приїжджати до м. Києва; економія особистого часу та витрат; покращення якості обробки документів, що потребують апостилювання; використання електронного цифрового підпису (далі – ЕЦП); спрощення надання послуг [3]. Слід також додати: відсутність корупційних складових та черг; оплата послуг з використанням платіжних систем; легкодоступність перевірки виданого апостилю у будь-якій країні світу з використанням Інтернету.

Хоча електронний апостиль може проставлятися на офіційних документах, які існують як в електронному вигляді, так і в паперовому та, все ж таки документи про освіту мають традиційну форму (паперову або пластикову), а отже вимагають трансформації у електронну форму. Такий електронний документ на машинному носії прирівнюється до документа на паперовому носії і вони обидва мають однакову юридичну силу [4, с. 39]. Електронний документ повинен проходити весь цикл руху та використання тільки в електронній формі. Саме так можна досягти повної

рівності електронних та традиційних документів в їх суспільному призначенні та документообігу.

Таким чином, слід розрізнити поняття «електронна форма» та «електронна копія» документа. Створення електронної копії паперового документа не слід вважати електронним документом. Оскільки первинним є паперовий документ, то електронна форма не може бути його копією, а є лише файлом, який створений шляхом його сканування, тобто електронною копією паперового (традиційного) документа. На жаль, чинне законодавство України сьогодні орієнтовано на традиційні форми взаємодії на основі документообігу на паперових носіях, яким властиві нормативні та адміністративні перепони та обмеження у використанні електронних форм взаємодії.

Тому, на нашу думку, необхідно запровадити зарубіжний досвід щодо удосконалення алгоритму дій 2 етапу надання адміністративної послуги апостилювання додатковою процедурою створення електронної копії документа та проставлення електронного апостиля. Даний етап пропонуємо доповнити такими діями: 1) створення електронної копії документа, що потребують апостилювання, шляхом сканування їх в електронний файл формату PDF; 2) накладання ЕЦП відповідальною особою на електронний файл формату PDF, внесення даних до Електронного реєстру апостилів; 3) перевірка Мін'юстом електронного файла з ЕЦП відповідальної особи МОН.

Таким чином, електронізацію адміністративної послуги апостилювання документів про освіту слід визначити як організацію діяльності компетентного органу на всіх етапах ралізації процедури тільки в електронній формі з використанням мережі Інтернет. Така організація відповідатиме європейським стандартам, підвищить якість та доступність послуг, оптимізує адміністративну процедуру надання адміністративних послуг апостилювання МОН.

Одним із основних результатів дослідження зарубіжного досвіду та правової регламентації електронізації процедури надання адміністративної послуги МОН з проставлення апостиля на освітні та освітньо-професійні документи ми вбачаємо розробку та затвердження уніфікованих стандартів послуги. Такий стандарт надання адміністративної послуги процедури пропонуємо доповнити описом послідовності дій щодо створення електронної копії документа про освіту

та проставлення електронного апостиля і може бути застосований у період до повної електронізації процедури. На сучасному – першому етапі запровадження в Україні е-Реєстру вбачається можливим реалізація процедури зі створення електронної копії документа, а на другому етапі е-App – запровадження електронного апостиля на документи про освіту.

Література:

1. Про затвердження Правил проставлення апостиля на офіційних документах, призначених для використання на території інших держав: Наказ Міністерства закордонних справ України, Міністерства юстиції України і Міністерства освіти і науки України від 5 грудня 2003 року № 237/803/151/5 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1151-03>
2. Про визначення посадових осіб, які мають право на проставлення спеціального штампа "APOSTILLE": Наказ Міністерства освіти і науки України від 30 грудня 2015 № 1428 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/rada/show/v1428729-15>
3. Журавльов Д. В. Перспективи розширення повноважень нотаріусів. Сучасні інформаційні технології на службу суспільству : електронний апостиль / Мала енциклопедія нотаріусів. – 2014. – № 3.
4. Баранова Т. І., Дьомкіна Г. С. Електронні реєстри у сфері міжнародного документообігу, оптимізація процедури з проставлення апостиля за участю нотаріуса / Т. І. Баранова, Г. С. Дьомкіна // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2014. – № 9. – С. 37-46.

ХАРАКТЕР ОБ’ЄКТИВНОЇ СТОРОНИ ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО Ч. 3 СТ. 470 МИТНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Яремко Галина Зіновіївна

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінально-правових дисциплін Львівського державного університету внутрішніх справ

Загальновідомо, що правозастосовна практика послуговується виробленим теорією права поділом складів правопорушень за ознаками об’єктивної сторони на матеріальні, формальні (в т.ч. усічені),

продовжувані та триваючі. Цінність такого доктринального поділу у тому, що він є відправною точкою встановлення моменту, з якого правопорушення вважається закінченим, а слідом, з якого моменту слід обчислювати строки притягнення до відповідальності.

Певні особливості у цьому аспекті мають триваючі правопорушення. Адже в таких правопорушеннях слід розмежовувати момент їх закінчення (юридичний момент) та момент їх припинення (фактичний момент). Якщо перший момент має значення для констатації закінченого складу правопорушення (тобто такого, що наділений усіма вказаними у законі об'єктивними та суб'єктивними ознаками), то другий момент (після якого діяння вже не вчиняється) є точкою відліку строку притягнення до відповідальності.

У законодавчих актах немає поняття триваючого правопорушення. У доктрині ж, зазвичай, ознаки триваючого правопорушення поділяють на об'єктивні (тривалий та безперервний характер дії (бездіяльності); та суб'єктивні (умисна форма вини)[1,с. 61-69; 2, с. 4]. Щоправда, окремі підходи виражені у Постанові Пленуму Верховного Суду СРСР від 4 березня 1929 року «Об условиях применения давности и амнистии к дящимся и продолжаемым преступлениям». Зокрема вказується, що «...преступления, именуемые дящимися, характеризуются непрерывным осуществлением состава определенного преступного деяния. Дящееся преступление начинается с какого-либо преступного действия (например, при самовольной отлучке) или .с акта преступного бездействия (при недонесении о преступлении). Следовательно, дящееся преступление можно определить как действие или бездействие, сопряженное споследующим длительным невыполнением обязанностей, возложенных на виновного законом под угрозой уголовного преследования». Аналогічна позиція відображена у Листі Міністерства юстиції України від 17 липня 2007 року № 22-14-493. Зокрема, вказується, що триваючими визнаються правопорушення, які, розпочавшись з будь-якої протиправної дії чи бездіяльності, здійснюються потім безперервно шляхом невиконання обов'язків. Тобто істотою ознакою триваючого правопорушення є те, що особа не виконує (а точніше - продовжує не виконувати) покладеного на неї обов'язку, а тому перебуває у «стані правопорушення». Слідом, для констатації того, що правопорушення є триваючим, слід визначити, коли в суб'єкта виник відповідний обов'язок

та коли такий обов'язок припиняється, тобто часові рамки правового обов'язку.

У зв'язку з цим слушною є думка про те, що триваючі правопорушення, що полягають у невиконанні обов'язку, який має тривалий характер, завершуються в останній день строку, протягом якого цей обов'язок мав виконуватися (якщо з інших причин триваюче правопорушення не завершиться раніше)[2, с. 4].

Проектуючи цю позицію на правопорушення, передбачене ч. 3 ст. 470 МК України, слід зазначити таке. Дана норма вказує на «перевищення встановленого ст. 95 МК України строку доставки товарів, транспортних засобів комерційного призначення, митних або інших документів на ці товари більше ніж на десять діб, а так само втрата цих товарів, транспортних засобів, документів чи видача їх без дозволу органу доходів і зборів». Ст. 95 МК України ж встановлює відповідні строки транзитних перевезень залежно від виду транспорту.

Своєю чергою, п. 3 ч. 1 ст. 93 МК України вказує, що товари, транспортні засоби комерційного призначення, що переміщуються у митному режимі транзиту, повинні бути доставленими у орган доходів і зборів призначення *до закінчення строку*, визначеного статтею 95 цього Кодексу. А у п. 2 ч. 2 ст. 191 МК України прямо зазначено, що перевізники *зобов'язані у строк*, встановлений ст. 95 цього Кодексу, доставляти товари до органу доходів і зборів призначення, а також подавати передбачені законодавством документи на них (виділено авт.: Я.Г.).

Тобто особа, яка обрала митний режим транзиту, має обов'язок доставити відповідні предмети в орган доходів і зборів призначення у строки, визначені у ст. 95 МК України. Тож такий правовий обов'язок темпорально обмежений – починається із моменту ввезення у митну зону у режимі транзиту та завершується спливом строків, визначених у ст. 95 МК України. Після спливу такого строку позитивний обов'язок особи доставити відповідні предмети в орган доходів і зборів припиняється і деформується у «негативний» обов'язок – понести відповідальність за недоставлення товарів, транспортних засобів комерційного призначення та документів до органу доходів і зборів призначення (ст. 470 МК України).

Отож, обов'язок особи доставити відповідні товари до органу доходів і зборів має чітко визначені часові межі. А тому тривалість часу

після припинення такого обов'язку – це ознака, яка впливає лише на кваліфікацію правопорушення за ч. 1, 2 чи 3 ст. 470 МК України відповідно, однак, яка не дає жодних підстав говорити, що таке правопорушення носить триваючий характер. Оскільки обов'язок особи доставити товари до органу доходів і зборів уже припинений. Поведінка особи після спливу встановлених ст. 95 МК України строків (її наступне доставлення чи недоставляння до органу доходів і зборів) – це уже постделіктна поведінка.

Отже, правопорушення, передбачене ст. 470 МК України, не є триваючим. А тому строки притягнення до адміністративної відповідальності слід обчислювати з моменту вчинення правопорушення, а не його припинення. Слідом правопорушення, передбачене ст. 470 МК України, вважається вчиненим (закінченим складом) на наступну добу з встановленої чинним законодавством дати граничного терміну вивезення товарів, транспортних засобів комерційного призначення, митних або інших документів на ці товари.

Література:

1. Зінченко І.О. Одиначні злочини: поняття, види, кваліфікація: [Монографія] / Ірина Олександрівна Зінченко, Володимир Ілліч Тютюгін. – Харків: Видавництво «ФІНН», 2010. – 256 с.
2. Ободовський О.В. Триваючі злочини у кримінальному праві України: автореферат на здобуття наук. ст. к.ю.н. із спеціальності 12.00.08 / Олександр Васильович Ободовський. – Національний університет «Одеська юридична академія». – Одеса, 2015. – 20 с.

**СОЦІАЛЬНА СПРАВЕДЛИВІСТЬ В ПЕНСІЙНИХ
ПРАВОВІДНОСИНАХ**

Кучма Ольга Леонідівна

*кандидат юридичних наук, Київський національний університет імені
Тараса Шевченка*

Категорія «соціальна справедливість» є оціночною і різні верстви населення можуть вкладати різний зміст в дане поняття. Навіть різні гілки влади можуть не бути одностайні щодо соціальної справедливості, наприклад, в питанні обмеження розміру пенсії. Верховна Рада України прийняла Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо пенсійного забезпечення» [1], яким обмежила максимальний розмір довічного грошового утримання суддям, військовослужбовцям та деяким іншим категоріям пенсіонерів десятьма прожитковими мінімумами, установленими для осіб, які втратили працездатність. Конституційний Суд України визнав неконституційним таке обмеження довічного грошового утримання суддів, мотивуючи тим, що закріплення в законі максимального розміру щомісячного довічного грошового утримання суддів обмежує гарантії їх незалежності [2]. Але навіть в судовій гілці влади немає одностайності щодо соціальної справедливості в даному питанні. В окремій думці суддя Конституційного Суду України висловив позицію щодо несправедливості, та акцентував увагу на тому, що непропорційне порівняно з іншими професіями «...довічне грошове утримання суддів є нічим іншим, як привілеєм, встановленим державою. Цей привілей немає нічого спільного з цінностями правової держави...» [3].

Якщо Конституційний Суд України прийшов до висновку, що зниження рівня матеріального забезпечення судді у відставці і як наслідок - гарантій незалежності такого судді, може впливати на здійснення справедливого правосуддя та реалізацію права кожного на захист судом, то аналогічні міркування можна висловити щодо впливу зниження рівня матеріального забезпечення військовослужбовця звільненого з військової служби на обороноздатність країни.

Як зазначає Щербина В. І. справедливість є одним із елементів, точніше, рівнів суспільного ідеалу, яка встановлює загальну схему взаємодії громадян, суспільств, держав на засадах права, обов'язку, свободи, можливості, чеснот та ін. [4]. Формуючи політику у сфері загальнообов'язкового державного соціального страхування, соціально-орієнтована держава може досягнути соціальної справедливості максимально врахувавши інтереси всіх верств населення.

Література:

1. Закон України від 02.03.2015 р. №213-VIII Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо пенсійного забезпечення: [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/213-19>
2. Рішення Конституційного Суду України від 08.06.2016 р. № 1-8/2016: [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v004p710-16>
3. Окрема думка судді Конституційного Суду України Сліденка І. Д. на рішення Конституційного Суду України від 08.06.2016 р. № 1-8/2016: [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/ne02d710-15>
4. Щербина В. І. Соціальна справедливість як категорія трудового права / В. І. Щербина Тенденції розвитку науки трудового права та права соціального забезпечення: тези доп. та наук. повідомл. учасн. II Міжнар. наук.-практ. конф.(м. Київ, 21-22 квітня 2016 р.) / за ред. проф. М. І. Іншина, проф. В. І. Щербини, відпов. ред. к.ю.н. І. С. Сахарук. – Київ: Прінт-Сервіс, 2016. – 301 с. – С.289-294, с.289

**LEGAL ASPECTS OF ENVIRONMENTAL PROTECTION IN
UKRAINE**

Khrishcheva O.G.

student, Odessa I.I. Mechnikov National University

Nowadays environmental protection comes to the fore. The consequences of insufficient attention to the problem can be disastrous. It is important not only for the welfare of mankind, but also for its survival. Especially disturbing is the fact that the degradation of the natural environment becomes irreversible.

Legal regulation is an essential task of the environmental activity, which is the core of modern ecological sphere of society. The transformation of the structure of the social relations and relations between society and nature in environmental activities are the main prerequisites for change in the nature of legal regulation of ecological sphere of society [2, p. 89].

The role of law in regulation the interaction between nature and society is to establish science-based rules of human behavior in relation to nature. The most important substantive rules for such behavior are fixed in national legislation. They become rules of law, which are obligatory for execution and compliance, moreover, they are provided with state coercion in the case of non-compliance.

State environmental policy is an important part of national policy. It is closely connected with the economic, social, cultural and other spheres of social life. An important means of implementation in the field of environmental public policy is the creation of an efficient and effective regulatory framework that is able to ensure the effective functioning of the environmental law [1, p. 3]. An extensive system of environmental legislation was created in Ukraine. It is based on the Constitution of Ukraine, which defines the foundation of the legal regulation of environmental protection.

The Ministry of Ecology and Natural Resources of Ukraine implements the State policy in the area of environmental protection, of rational using of natural resources and their recreation, of protection of the population and the environment from the negative impact of economic activity by adjusting the

environmental, nuclear and radiation safety at various objects. The Ministry is guided by the Constitution of Ukraine, laws of Ukraine, acts of the President of Ukraine and the Cabinet of Ministers.

Nature protection and rational using of natural resources in Ukraine is governed by the Law “On Protecting the Natural Environment”, which was adopted on 25th of June, 1991. It defines the conceptual elements of the legal regulation of environmental relations objectives and the main principles of environmental protection, ownership of natural resources and their using, and environmental rights of citizens: right to a safe and healthy environment, right to unite in public environmental organizations, right to receive in the prescribed manner complete and reliable environmental information and so on [3]. Along with the rights the Law “On Protecting the Natural Environment” provides some duties in relation to citizens. Citizens are obliged to: save, protect, make optimal use of natural wealth; must not violate environmental rights of other subjects; have to pay damages.

This Law subsequently was concretized in Codes and other laws. Ukraine has a number of enactments, the main purpose of which is to regulate using and protection of natural resources. They are: Land Code of Ukraine, Water Code of Ukraine, Forestry Code of Ukraine, Subsoil Code of Ukraine, the Law of Ukraine “On Plant Life”, the Law “On Animal Life”, the Law “On Air Protection”, the Law “On Natural-reserved fund”. Also were adopted laws that regulate the prevention and elimination of negative factors of influence on the environment, human life and health. Particularly, the Law of Ukraine “On Ecological Expertise”, the Law “On Waste”, the Law “On Pesticides and Agrochemicals”, the Law “On Environmental Emergency Zone”, the Law “On the Management of Radioactive Waste”.

The Law of Ukraine “On Protecting the Natural Environment” provides that Ukraine joins to all kinds of international cooperation in the sphere of nature protection and rational using of natural resources, which is carried out by concluding treaties, agreements and takes part on the environmental activity of the United Nations Organization and other governmental and non-governmental organizations.

In spite of the fact that in the development of environmental legislative framework of Ukraine was made a lot, it also has significant disadvantages compared with other countries, especially in the sphere of protection of the population from the negative impacts of environment. But if we consider that

the legislation of Ukraine continues to develop and it acquires a positive foreign experience, we can hope for state improvement of situation in the future.

Literature:

1. Рябець К.А. Екологічне право України: навчальний посібник/ К.А. Рябець. – Харків, Центр учбової літератури, 2009. – 436 с.
2. Сытников Д.М. Экологическая сфера в структуре современного общества / Д.М. Сытников // Правова держава. – 2014. – № 18. – С. 84–89.
3. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України від 25 червня 1991 року // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 41. – Ст. 456.

Scientific leader: D.M. Sytnikov, PhD, Assoc. Prof., Odessa I.I. Mechnikov National University

РЕГЛАМЕНТАЦІЯ ОХОРОНИ УРБАНІЗОВАНИХ ЛАНДШАФТІВ ЯК НЕВІД'ЄМНИЙ ЕЛЕМЕНТ РОЗВИТКУ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ В УКРАЇНІ

Лозо Олена В'ячеславівна

*кандидат юридичних наук, асистент кафедри екологічного права,
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого*

В умовах сьогодення привертає велику увагу проблема правової охорони урбанізованих ландшафтів, які зазнають найжорсткішого антропогенного впливу різноманітних видів діяльності людини в процесі їх формування та функціонування.

Нині існує багато термінів – урбанізований ландшафт, урболандшафт, міський ландшафт, ландшафт поселень – але відсутнє однозначне їх розуміння, співвідношення, геопросторової декомпозиції, особливостей функціонування, шляхів оптимізації та управління ними. Слушно згадати дисертацію О. Ю. Дмитрука «Ландшафтно-урбанізаційні системи України», в якій аналізуються змістові розбіжності, зокрема, між термінами “урболандшафт” (міський ландшафт, геопросторова структура топічного та локального рівнів у межах певного міста) і “урбанізований ландшафт”

(геопросторова структура регіонального рівня, що утворюється внаслідок розвитку урбанізаційного природокористування в межах міст і смуг їх впливу, міських агломерацій та міських систем розселення). Змістове наповнення поняття «урбанізований ландшафт» є значно ширшим, ніж «міський ландшафт» (урболандшафт): воно охоплює практично всі класи антропогенних ландшафтів. При цьому міський ландшафт (урболандшафт) є необхідною і достатньою умовою формування урбанізованого ландшафту, його невід'ємною і найбільш важливою складовою частиною – урбанізаційним ядром.

Держстандарт «Охорона природи. Ландшафти. Класифікація» містить визначення ландшафту поселень як такого, що формується в процесі створення і функціонування міських і сільських поселень. А у вітчизняних законодавчих актах дефініція такого ландшафту не розкривається. У проекті Закону України «Про ландшафти» контекстно йдеться про «ландшафти поселень», але не розкривається їх сутність. У широкому розумінні «міський ландшафт» можна назвати місцем життєдіяльності людей у межах певної «урбанізованої території». Кажучи про «ландшафти» взагалі та «міські» ландшафти зокрема, слід розуміти, що вони (їх частини) стають об'єктами різноманітних, у тому числі екологічних, земельних, майнових правовідносин. Наприклад, окремі персоніфіковані частини «міських ландшафтів» можна вважати майном «особливого гатунку» та, відповідно, об'єктами цивільних прав тощо. Але це поки що не властиве вітчизняному законодавству і правовій доктрині.

У наші дні проблема екологізації містобудування в Україні набула всезагального інтегруючого змісту як необхідна умова життєдіяльності кожної людини та суспільства загалом. Адже урбанізація, яка характеризується масштабністю, глобальністю і високими темпами розвитку призводить до погіршення екологічної ситуації і ставить питання про необхідність правового забезпечення екологічних засад розвитку урбанізованих територій. Аспекти правового регулювання таких ландшафтів містяться у низці нормативно-правових актів чинного законодавства.

Закон України «Про основи містобудування» від 16 листопада 1992 року (із змінами та доповненнями) у ст. 2 серед основних напрямів містобудівної діяльності виділяє, зокрема, «...формування містобудівних ансамблів і ландшафтних комплексів, зон відпочинку та оздоровлення населення, формування і реконструкцію цих ландшафтних комплексів, захист

життєвого та природного середовища від шкідливого впливу техногенних і соціально-побутових факторів, небезпечних природних явищ».

Закон України «Про регулювання містобудівної діяльності» у п.9 ч.1 ст. 2 зазначає, що планування і забудова територій – діяльність державних органів, органів місцевого самоврядування, юридичних та фізичних осіб, яка передбачає: збереження, створення та відновлення рекреаційних, природоохоронних, оздоровчих територій та об'єктів, ландшафтів, лісів, парків, скверів, окремих зелених насаджень. Згідно з ч. 1, 2 ст. 18 «план зонування території розробляється з метою створення сприятливих умов для...охорони та використання територій з особливим статусом, у тому числі ландшафтів...». План зонування території встановлює функціональне призначення, вимоги до забудови окремих територій населеного пункту, їх ландшафтної організації.

Закон України «Про благоустрій населених пунктів» у п. 1 ч. 1 ст. 2 встановлює, що «благоустрій населених пунктів передбачає розроблення і здійснення ефективних і комплексних заходів...із збереження об'єктів загального користування, а також природних ландшафтів, інших природних комплексів і об'єктів».

Постанова ВРУ «Про Концепцію сталого розвитку населених пунктів» акцентує увагу на тому, що через погіршення стану всіх компонентів природних ландшафтів, порушення основних соціально-економічних функцій цих ландшафтів, активізацію несприятливих природно-техногенних процесів та вичерпання екологічної ємності природних ландшафтів загалом під загрозою опиняється екологічна безпека функціонування багатьох населених пунктів. Ст. 7 Постанови вказує, що для формування повноцінного життєвого середовища у населених пунктах повинні раціонально використовуватися природно-ландшафтні комплекси міст та приміських територій, проводитися роботи щодо їх збереження та відтворення.

Відповідно до Концепції збереження біологічного різноманіття, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 12 травня 1997 року № 439, з метою оздоровлення урбанізованих територій через занедбаність культурних ландшафтів передбачається, зокрема, розробити та впровадити в практику рекомендації щодо спеціального використання територій для певного виду господарської діяльності з урахуванням принципів виваженості, на основі всебічного обґрунтування, прийняття рішень, у яких враховуються вимоги щодо збереження, невиснажливого і збалансованого використання

біологічного різноманіття. Серед заходів щодо збереження антропогенних ландшафтів визнано перенесення видів діяльності, які згубно впливають на це біологічне різноманіття, в менш багаті на це різноманіття місця, підтримки екологічної цілісності середовищ існування, що є необхідною умовою для виживання окремих видів рослин і тварин, відновлення і відтворення елементів біологічного різноманіття, а також відновлювання та оздоровлення традиційних антропогенних ландшафтів сільської місцевості та урболандшафтів, поєднуючи ці заходи із збереженням природних ландшафтів та культурно-історичних пам'яток.

У вітчизняній правовій науці питання правового регулювання охорони урбанізованих ландшафтів важко назвати досконало дослідженими. А. Г. Бобкова захистила кандидатську дисертацію «Правовое обеспечение экологических программ населенных пунктов», у якій вперше в правовій літературі на той час здійснений комплексний підхід до розгляду основних питань правового регулювання розробки та реалізації екологічних програм населених пунктів, на підставі якого висунуто низку нових теоретичних положень, які є актуальними для правового регулювання охорони ландшафтів населених пунктів.

А. І. Ріпенко у своїй дисертації «Правове регулювання використання земель житлової та громадської забудови для благоустрою» 2010 року вперше обґрунтував положення стосовно необхідності визнання об'єктом відносин з планування, забудови та благоустрою «міських ландшафтів» чи «ландшафтів населених пунктів», до складу яких включаються землі житлової та громадської забудови та інших категорій у межах населених пунктів. Окрема увага приділена значенню благоустрою територій у питаннях збереження існуючих ландшафтів, де природні та штучні компоненти перебувають у взаємодії та пристосовуванні один до одного. Плануючи та реалізуючи заходи з благоустрою, землі житлової та громадської забудови мають розглядатися саме як невід'ємна складова та основа таких ландшафтів.

Слід згадати п. d ст. 5 Європейської ландшафтної конвенції, в якому зазначається, що кожна сторона зобов'язується включати ландшафт до власної регіональної і міської планової політики та до її культурної, екологічної, сільськогосподарської, соціальної та економічної політики, а також до будь-якої іншої політики, що може безпосередньо або опосередковано впливати на ландшафт. Вагомим кроком до входження України в Європейський екологічно-безпечний містобудівний простір став

Закон України “Про Генеральну схему планування території України”, норми якого посприяли активізації екологічно спрямованої містобудівної діяльності на місцях, і, в першу чергу, коригуванню генеральних планів міст. “Концепція сталого розвитку населених пунктів” (принцип сталого розвитку є одним із фундаментальних в екологічній політиці Європейського Союзу) визначила основні напрями державної політики щодо забезпечення сталого розвитку населених пунктів, правові та економічні шляхи їх реалізації.

У процесі розширення екологічних проблем, які постають у полі зору містобудування, поглиблюється й вивчення питань, які стосуються взаємодії містобудівних об'єктів із природним середовищем. Одним з таких є екологічна реконструкція середовища міських громадських просторів. Т. О. Поліванова у своїй дисертації «Принципи та методи ландшафтно-екологічного перетворення міських громадських просторів» обґрунтовує потреби раціональної організації ландшафту при перетворенні міста як найдієвішого засобу містоекологічного регулювання міського розвитку, з'ясування основних закономірностей впливу природно-ландшафтних чинників на архітектурно-планувальну еволюцію історичного центру міста, формування їх природно-ландшафтних просторових моделей і вияву особливостей формування архітектурного образу міста, що зумовлено особливостями природно-ландшафтних характеристик його території. Вчена вважає, що композиційно-естетичний аспект міста нерозривно пов'язаний із властивим цьому місту ландшафтом і його містоформівною роллю. Міський ландшафт характеризується складним об'єднанням природних і штучних компонентів: це житлові, громадські й промислові будинки, господарські, інженерні, транспортні й енергетичні споруди, всі елементи опорядження й озеленення території.

Є актуальним дослідження міських ландшафтів у контексті загальноєвропейської концепції збереження ландшафтного різноманіття в умовах зростання ролі антропогенних чинників ландшафтогенезу. Розвиток промисловості та збільшення чисельності міського населення зумовлює розширення площі міст та значне перетворення природного середовища. Розв'язання проблеми полягає в раціональній організації територій, що можливо за умови комплексного вивчення і використання властивостей природних компонентів міського ландшафту, застосування позитивного досвіду попереднього землекористування, дослідження сучасного стану природного середовища, оптимального ландшафтного планування. Важливе

практичне значення в цьому аспекті має дисертація О. О. Керничної «Ландшафтний аналіз індустріально-урбанізованих територій (на прикладі міста Дніпропетровська)», в якому проведено ландшафтний аналіз індустріально-урбанізованих територій, що дозволило обґрунтувати перспективні напрямки ландшафтно-оптимізаційного зонування Дніпропетровська: відновлення реліктових природних ландшафтів, вдосконалення ландшафтно-планувальної структури міста (шляхом створення зелених коридорів, зеленого поясу міста, мережі санітарно-захисних зон), екологічне врівноваження співвідношення функціональних зон (з заміною агропарків на лісопарки).

Як бачимо, у чинному законодавстві України відсутня дієва система охорони урбаністичних ландшафтів. Національне законодавство щодо еколого-правового регулювання таких ландшафтів є недосконалим, морально застарілим, не відповідає сучасним вимогам розвитку суспільства, особливо в умовах адаптації екологічного законодавства України до норм ЄС. Становлення правової держави в Україні неможливе без урахування еколого-правової сфери, тому законодавство у сфері правової охорони урбанізованих ландшафтів потребує ретельного вивчення та узгодження із законодавством Європейського Союзу з метою визначення тих науково-методологічних підходів, які будуть спрямовані на подолання негативних наслідків урбанізації в Україні.

Література:

1. Дмитрук О. Ю. Ландшафтно-урбанізаційні системи України : автореф. дис. ... д-ра географ. наук : 11.00.11 / О. Ю. Дмитрук ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – Київ, 2005. – 40 с.
2. Про основи містобудування : Закон України від 16 листоп. 1992 р. № 2780-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 52. – Ст. 683.
3. Про регулювання містобудівної діяльності : Закон України від 17 лют. 2011 р. № 3038-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 34. – Ст. 343.
4. Про благоустрій населених пунктів : Закон України від 6 верес. 2005 р. № 2807-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 49. – Ст. 517.
5. Концепція сталого розвитку населених пунктів : схвалено постановою Верхов. Ради України від 24 груд. 1999 р. № 1359-XIV // Офіційний вісник України. – 2000. – № 1. – Ст. 6.

6. Концепція збереження біологічного різноманіття України [Електронний ресурс] : затв. постановою Каб. Міністрів України від 12 трав. 1997 р. № 439 // Верховна Рада України : офіц. веб-портал. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/439-97-%D0%BF> (дата звернення: 01.12.2014). – Заголовок з екрана.
7. Бобкова А. Г. Правовое обеспечение экологических программ населенных пунктов : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.06 / А. Г. Бобкова. – Харьков, 1991. – 24 с.
8. Ріпенко А. І. Правове регулювання використання земель житлової та громадської забудови для благоустрою : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.06 / Артем Ігоревич Ріпенко ; Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України ; наук. кер. І. І. Каракаш. – Київ, 2010. – 230 с.
9. Поліванова Т. О. Принципи та методи ландшафтно-екологічного перетворення міських громадських просторів : автореф. дис. ... канд. архітектури : 18.00.01 / Т. О. Поліванова ; Харк. держ. техн. ун-т буд-ва та архітектури. – Харків, 2011. – 20 с.
10. Кернична О. О. Ландшафтний аналіз індустріально-урбанізованих територій (на прикладі міста Дніпропетровська) : автореф. дис. ... канд. географ. наук : 11.00.11 / О. О. Кернична. – Харків, 2002. – 19 с.

ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Румянцев Юрій Вікторович

аспірант, Міжнародний університет бізнесу і права

Відповідно до положень чинного законодавства за порушення прав інтелектуальної власності передбачено настання адміністративної відповідальності, кримінальної відповідальності та цивільно-правової відповідальності.

Відносно захисту права інтелектуальної власності загальний принцип щодо поняття цивільно-правової відповідальності, її умов потребує нового осмислення. Справа в тому, що сучасні технічні та інші засоби відтворення, тиражування та неправомірного використання об'єктів права інтелектуальної власності, на практиці, дають можливість надійно приховати доходи та інший корисний ефект їх використання порушником права. З другого боку, носій права творчої, інтелектуальної власності не може зафіксувати (і відповідно, потім довести відповідним чином) факт порушення його права. В таких випадках пропонується на рівні закону закріпити низку превентивних мір, спрямованих на недопущення таких ситуацій [1, с. 56].

Перерахувати всі можливі порушення права інтелектуальної власності неможливо, оскільки порушенням права інтелектуальної власності є будь-яке посягання на особисте немайнове або майнове право інтелектуальної власності, в тому числі невизнання цього права чи інше посягання на нього. До порушення права інтелектуальної власності можна віднести невизнання чи привласнення права авторства, порушення умов договору, використання об'єкта інтелектуальної власності без дозволу суб'єкта даного права, відмову сплатити винагороду за використання об'єкта інтелектуальної власності або її несвоєчасну чи неповну виплату тощо.

Основна ознака порушення – заподіяння майнової та (або) моральної шкоди правам та інтересам суб'єкта права інтелектуальної власності [3, с. 179].

Потерпілою особою, в разі порушення права інтелектуальної власності, можуть бути творець об'єкта даного права, інші суб'єкти прав інтелектуальної власності.

Притягнення порушника до карної відповідальності за дії, що розглядаються, можливе лише за позовом потерпілого. Позов подається до суду і в ньому зазначається, коли, ким і де вчинено протиправну дію, в чому конкретно вона виявилася і чим підтверджується прохання потерпілого про притягнення порушника до карної відповідальності [2].

Безпосередньо статті Кримінального кодексу України, що визначають відповідальність за порушення прав інтелектуальної власності: статті 176 “Порушення авторського права і суміжних прав”, 177 “Порушення прав на об'єкти промислової власності” і 229 “Незаконне використання товарного знака” [4].

Розмір санкцій за порушення прав інтелектуальної власності становить 5 років позбавлення волі. Збільшення санкцій призведе до зміни ступеня тяжкості даних злочинів (із злочинів невеликої тяжкості вони перетворяться на злочини середньої тяжкості). За чинним КК України такий перехід має велике практичне значення. Наприклад, за ст. 46 КК України застосовується звільнення від кримінальної відповідальності, якщо вчинений злочин є злочином невеликої тяжкості (ст. 12 КК України), особа вчинила злочин уперше, а також примирилася з потерпілим та відшкодувала завдані нею збитки або усунула заподіяну шкоду. Такий вид звільнення від кримінальної відповідальності широко застосовувався в кримінальних справах за статтями 176, 177 та 229 КК України: правовласники часто використовували кримінальне переслідування саме з метою відшкодування шкоди, а не притягнення до кримінальної відповідальності. З набранням чинності Законом про зміни такий вид звільнення від кримінальної відповідальності не застосовуватиметься, щонайменше, якщо кримінальну справу порушено за частинами другими статей 176, 177 і 229 КК України [4].

В санкціях попередніх редакцій статей 176 і 177 КК України використовувалось формулювання “з конфіскацією всіх примірників або продукції... та обладнання й матеріалів, призначених для їх виготовлення й відтворення” [2]. Інколи це спричиняло вилучення всіх комп'ютерів (замість вилучення одного жорсткого диска або дискотзаписуючого пристрою) та іншого обладнання у суб'єкта, який перевірявся, навіть якщо

порушення стосувалось однієї комп'ютерної програми на одному комп'ютері або іншого об'єкта прав у одиничному варіанті. З іншого боку, поняття “обладнання” є досить вузьким і передбачає певний рівень складності тих знарядь, які використовуються для виготовлення продукції. Прості знаряддя не підпадають під це визначення. Для того, щоб усунути ці прогалини, законодавець змінив зазначене формулювання на більш вдале: “із конфіскацією примірників або продукції... та знарядь і матеріалів, які спеціально використовувались для їх виготовлення”, і тепер воно присутнє у всіх трьох статтях КК України. Ця новела має унеможливити описані зловживання з боку правоохоронних органів.

Матеріальна шкода вважається завданою у великому розмірі, якщо її розмір у двісті й більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян, а завданою в особливо великому розмірі – якщо її розмір у тисячу й більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

Зазначимо, що нова редакція примітки до ст. 176 КК України не містить імперативного порядку визначення розміру шкоди з прив'язкою лише до вартості незаконно відтворених або розповсюджених примірників або незаконно отриманого доходу [4]. Беручи до уваги попередню редакцію примітки, представники правоохоронних органів розраховували розмір шкоди на підставі вартості контрафактних примірників, а не ліцензійних, які на порядок дорожчі. Зрозуміло, що це було невігідним для правовласників. Тепер останні зможуть обчислювати розмір нанесеної їм шкоди як кваліфікаційної ознаки ст. 176 КК України будь-яким прийнятним способом, у тому числі за допомогою оцінки шкоди у професійних оцінювачів на підставі фінансових-господарських даних діяльності підприємства.

Література:

1. Дроб'язко В.С., Дроб'язко Р.В. Право інтелектуальної власності: Навч. посібник. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – 512 с.
2. Кримінальний кодекс України // Офіційний Вісник України. – 2001. – № 21.
3. Антонов В.М. Інтелектуальна власність і комп'ютерне авторське право (2-е вид., стереотип.). – К.: КНТ, 2006. – 520 с.

4. Кримінально-процесуальний кодекс України: станом на 19 травня 2011 р. / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – К.: Парламентське видавництво, 2011. – 207 с.

ЗМІСТ

Теорія та історія держави і права. Історія політичних і правових вчень. Філософія права

Верьовкін Віктор Васильович ПОЛЬСЬКА ВЛАДА І ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКЕ НАСЕЛЕННЯ У МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД (ПРАВА ЛЮДИНИ).....3

Конституційне право. Конституційне процесуальне право. Міжнародне право

Філянїна Людмила Анатоліївна ЗАХИСТ ПРАВ ПОТЕРПІЛИХ ОСІБ ВІД ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ: МІЖНАРОДНИЙ АСПЕКТ.....7

Цивільне та сімейне право. Цивільне процесуальне право. Комерційне право. Житлове право. Зобов'язальне право. Міжнародне приватне право

Горецький Олег Васильович ПРОЦЕДУРИ ПРИМИРЕННЯ В ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ: ОКРЕМІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ.....11

Джавадов Хикмет Аловсат оглы ЧЕРТЫ ГРАЖДАНСКОГО СУДОПРОИЗВОДСТВА НА УКРАИНСКИХ ЗЕМЛЯХ В СОСТАВЕ АВСТРО-ВЕНГРИИ ВО ВТОРОЙ ПОЛОВИНЕ XIX ВЕКА.....13

Розгон Ольга Володимирівна ПРАВО НА СПАДКУВАННЯ ФАКТИЧНИМ ПОДРУЖЖЯМ.....18

Розгон Ольга Володимирівна ФОРМА ВИБОРУ ПРАВА ДЛЯ ПРАВОВИХ НАСЛІДКІВ ШЛЮБУ.....19

**Кримінальне право. Кримінальне процесуальне право.
Криміналістика. Криминологія. Кримінально-виконавче право**

Капленко Тетяна Вікторівна ВІДПОВІДНІСТЬ ПРОБАЦІЙНОГО
ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ КРИТЕРІЯМ ПРАВОВОЇ
ДЕРЖАВИ.....22

Ковальський Олег Володимирович КРИМІНАЛЬНА
ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ: ПРОБЛЕМИ
ЗАКОНОДАВЧОЇ РЕГЛАМЕНТАЦІЇ.....25

Комарницька Оксана Богданівна ПІДСТАВИ ПОВЕРНЕННЯ
ОБВИНУВАЛЬНОГО АКТА ПРОКУРОРУ.....28

Поповичук Вячеслав Олександрович ОЗНАКИ СКЛАДУ ЗЛОЧИНУ,
ЯКИЙ ПЕРЕДБАЧЕНИЙ СТ. 445 КК УКРАЇНИ.....34

Стати Виталий Анатольович НЕВЫПОЛНЕНИЕ ОБЯЗАННОСТИ
МАРКИРОВАТЬ ПОДАКЦИЗНЫЕ ТОВАРЫ МАРКАМИ
УСТАНОВЛЕННОГО ОБРАЗЦА КАК ОСНОВАНИЕ
ОТВЕТСТВЕННОСТИ ПО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВУ УКРАИНЫ И
РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВА.....37

Фігун Наталія Ігорівна ВТЯГНЕННЯ НЕПОВНОЛІТНІХ У
ЗЛОЧИННУ ДІЯЛЬНІСТЬ.....42

**Адміністративне право. Адміністративне процесуальне право.
Митне та податкове право. Муніципальне право**

Антілогов Олег Вікторович КРИТЕРІЇ ЕФЕКТИВНОСТІ
ФУНКЦІОНУВАННЯ ВЛАДНИХ СУБ'ЄКТІВ У СИСТЕМІ
ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ТА ГАЛУЗЕВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ
УПРАВЛІННЯ РЕГІОНОМ.....46

Подолька Сергій Анатолійович СУЧАСНІ ОСОБЛИВОСТІ
ПРАВОВОГО СТАТУСУ ПРОКУРОРА ЯК СУБ'ЄКТА
АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРОЦЕСУ.....49

Співак Ірина Вікторівна ПРОБЛЕМИ ЕФЕКТИВНОСТІ МИТНОГО
ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ.....53

Шаталова Лариса Миколаївна СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ
УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕДУРИ АПОСТИЛЮВАННЯ
ДОКУМЕНТІВ ПРО ОСВІТУ.....57

Яремко Галина Зіновіївна ХАРАКТЕР ОБ'ЄКТИВНОЇ СТОРОНИ
ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО Ч. 3 СТ. 470 МИТНОГО
КОДЕКСУ УКРАЇНИ.....60

Трудове право та право соціального забезпечення

Кучма Ольга Леонідівна СОЦІАЛЬНА СПРАВЕДЛИВІСТЬ В
ПЕНСІЙНИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ.....64

Екологічне право. Земельне право. Аграрне право

Khrishcheva O.G. LEGAL ASPECTS OF ENVIRONMENTAL
PROTECTION IN UKRAINE.....66

Лозо Олена В'ячеславівна РЕГЛАМЕНТАЦІЯ ОХОРОНИ
УРБАНІЗОВАНИХ ЛАНДШАФТІВ ЯК НЕВІД'ЄМНИЙ ЕЛЕМЕНТ
РОЗВИТКУ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ В УКРАЇНІ.....68

Право інтелектуальної власності та його захист. Інформаційне право

Румянцев Юрій Вікторович ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНОЇ
ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ПРАВ
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ.....75

Підписано до друку 10.10.2016
Формат 60x84/16. Папір офсетний. Друк на дублікаторі.
Умов.-друк. арк. 4,5. Обл.-вид. Арк 4,95.
Тираж 60 прим.

Віддруковано ФО-П Шпак В.Б.
Свідоцтво про державну реєстрацію № 073743
СПП № 465644
Тел. 097 299 38 99, 063 300 86 72
E-mail: tooums@ukr.net

